МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Виконала: студентка ІІ курсу, групи 8.0533-з-1
спеціальності 053– Психологія
Доля Марина Анатоліївна
Керівник: Скрипаченко Т.В., к.психол.н.,
доцент кафедри психології
Рецензент: Залановська Л.І., к.психол.н.,
доцент кафедри психології

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

к.психол.н., доцент. Н.О. Губа

«____»_____2024 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Долі Марині Анатоліївні

Тема роботи Психологічні особливості навчальної мотивації учнів на уроках іноземної мови

керівник роботи Скрипаченко Т.В. к.психол.н., доцент кафедри психології

затверджені наказом ЗНУ від «24» 09 2024 року № 1446-с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого-педагогічної літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити психологічні особливості формування навчальної мотивації учнів на уроках іноземної мови, а також розробити практичні рекомендації для її підвищення.

5. Перелік графічного матеріалу: 7 таблиць, 6 малюнків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання Видав	Завдання прийняв
Вступ	Скрипаченко Т.В., доцент		
Розділ 1	Скрипаченко Т.В., доцент		
Розділ 2	Скрипаченко Т.В., доцент		
Розділ 3	Скрипаченко Т.В., доцент		
Висновки	Скрипаченко Т.В., доцент		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень –лютий 2024 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2024 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	квітень-травень 2024 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	липень 2024 р.	Виконано
5	Робота над третім розділом	червень -серпень 2024 р.	Виконано
6	Написання висновків	вересень 2024 р.	Виконано
7	Передзахист	жовтень 2024 р.	Виконано
8	Нормоконтроль	листопад 2024 р.	Виконано

Студент _____ М.А. Доля

Керівник роботи _____ Т.В. Скрипаченко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ А.О. Неманежина

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 91 сторінки, 6 малюнків, 7 таблиць, 58 джерел, 4 дотатка.

Об’єкт дослідження: психологічні особливості навчальної мотивації учнів під час уроків іноземної мови.

Предмет дослідження: чинники та механізми формування навчальної мотивації в учнів, що вивчають іноземну мову.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити психологічні особливості формування навчальної мотивації учнів на уроках іноземної мови, та впровадити програму підвищення навчальної мотивації.

Гіпотеза дослідження: ефективність формування навчальної мотивації підвищується за умов впровадження інноваційних методів навчання, орієнтованих на індивідуальні потреби та мотиви учнів.

Методи дослідження. Теоретичні: аналіз сучасного стану проблеми навчальної мотивації в контексті педагогічної психології; систематизація та узагальнення наукової літератури з тематики мотивації учнів до навчальної діяльності, зокрема на уроках іноземної мови. Емпіричні: використання психодіагностичних методик для визначення рівня навчальної мотивації учнів, а також для аналізу взаємозв’язку між рівнем мотивації та провідними мотивами діяльності.

Наукова новизна дослідження полягає у встановленні зв’язку між використанням інноваційних технологій і рівнем навчальної мотивації учнів, а також у розробці практичних рекомендацій для підвищення ефективності навчання.

Результати дослідження можуть бути використанні у роботі педагогів, психологів, методистів для оптимізації навчального процесу в середніх і старших класах, а також у професійній підготовці майбутніх викладачів іноземних мов.

НАВЧАЛЬНА МОТИВАЦІЯ, АДАПТАЦІЯ, ІНОЗЕМНА МОВА, ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ, ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ

SUMMARY

Dolya M.A. Psychological features of students’ learning motivation in foreign language lessons

Object of research: psychological features of students’ learning motivation during foreign language lessons.

Subject of research: factors and mechanisms of forming learning motivation in students studying a foreign language.

The purpose of the research: to theoretically substantiate and empirically examine the psychological features of developing students' learning motivation during foreign language lessons and to implement a program aimed at enhancing learning motivation.

The hypothesis of the research: the effectiveness of learning motivation development increases with the implementation of innovative teaching methods tailored to the individual needs and motives of students.

Research methods. Theoretical: analysis of the current state of the problem of learning motivation in the context of educational psychology; systematization and generalization of scientific literature on the topic of students’ motivation for educational activities, particularly in foreign language lessons. Empirical: application of psychodiagnostic techniques to determine students’ level of learning motivation and to analyze the relationship between the level of motivation and leading activity motives.

A scientific innovation the study identifies the relationship between the use of innovative technologies and students’ level of learning motivation and develops practical recommendations to improve the effectiveness of the educational process.

Research results can be used in applicable for teachers, psychologists, and methodologists to optimize the educational process in middle and high school classes and in the professional training of future foreign language teachers.

Keywords: learning motivation, adaptation, foreign language, educational environment, interactive methods.

ЗМІСТ

ВСТУП.....7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....11
1.1. Поняття та структура навчальної мотивації.....11
1.2. Фактори, що впливають на формування навчальної мотивації.....28
1.3. Особливості мотивації до вивчення іноземної мови у школярів підліткового віку…….....35
РОЗДІЛ 2. ОПИС ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....43
2.1. Мета, завдання та методи емпіричного дослідження…….....43
2.2. Характеристика вибірки досліджуваних.....50
2.3. Аналіз результатів емпіричного дослідження мотивації учнів.....53
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ…….….57
3.1. Психолого-педагогічні методи стимулювання навчальної мотивації…...57
3.2. Програма використання інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації.....62
3.3. Рекомендації для вчителів щодо розвитку мотиваційної сфери учнів під час вивчення іноземних мов.....70
3.4 Аналіз результатів формувального експерименту дослідження мотивації учнів.....74
ВИСНОВКИ.....84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....86
ДОДАТКИ.....92

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство, орієнтоване на знання та інновації, висуває високі вимоги до освітнього процесу, де формування в учнів стійкого інтересу до навчання є одним із головних завдань. У цьому контексті особливе значення набуває вивчення іноземних мов, оскільки вони забезпечують можливість інтеграції особистості в глобальний простір і сприяють розвитку міжкультурної компетентності.

Навчання іноземним мовам формує когнітивні та комунікативні навички, необхідні для адаптації до динамічних змін у світі. Водночас низький рівень мотивації учнів до вивчення мов стає однією з перешкод на шляху до якісного оволодіння мовними компетенціями. Успішне опанування іноземної мови вимагає не лише регулярної роботи, але й внутрішнього бажання досягати поставлених цілей. Саме це пояснює необхідність пошуку інноваційних методів, здатних не лише стимулювати інтерес учнів, але й формувати в них внутрішню мотивацію до навчання.

Педагогічні технології, які використовуються у навчальному процесі, часто не враховують індивідуальних особливостей школярів. Такий підхід знижує ефективність навчання, оскільки не всі учні однаково реагують на традиційні форми викладання. Залучення інтерактивних інструментів і методів, орієнтованих на учнівські інтереси, допомагає вирішити цю проблему. Використання ігрових, проєктних і цифрових технологій дозволяє створити умови, які сприяють активному залученню школярів до навчального процесу. Впровадження таких підходів у навчання іноземних мов стає актуальним завданням сучасної освіти.

Сучасна освітня парадигма передбачає формування особистості, здатної до саморозвитку та постійного вдосконалення. Навчання іноземним мовам створює передумови для розвитку цих якостей, але лише за умови належної мотивації учнів. Відсутність мотивації до навчання призводить до низьких

результатів і втрати інтересу до предмета, що, у свою чергу, знижує конкурентоспроможність випускників шкіл у сучасному світі.

Інноваційні технології, що використовуються у навчанні іноземних мов, відкривають нові можливості для формування стійкого інтересу до предмета. Використання мультимедійних ресурсів, ігрових платформ і цифрових додатків дозволяє зробити процес навчання цікавим і захопливим. Уроки, побудовані на інтерактивних методах, сприяють розвитку як мовних, так і соціальних навичок, забезпечуючи різнобічний розвиток учня. Саме тому дослідження ефективності таких підходів є актуальним і необхідним у сучасних умовах.

Об’єкт дослідження – психологічні особливості навчальної мотивації учнів під час уроків іноземної мови.

Предмет дослідження – чинники та механізми формування навчальної мотивації в учнів, що вивчають іноземну мову.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити психологічні особливості формування навчальної мотивації учнів на уроках іноземної мови, та впровадити програму підвищення навчальної мотивації.

Гіпотеза дослідження: ефективність формування навчальної мотивації підвищується за умов впровадження інноваційних методів навчання, орієнтованих на індивідуальні потреби та мотиви учнів.

Завдання дослідження:

1. Провести аналіз психолого-педагогічної літератури щодо проблеми навчальної мотивації.

2. Виявити основні чинники, що впливають на формування мотивації вивчення іноземної мови.

3. Дослідити особливості навчальної мотивації учнів шляхом констатувального та формуючого експериментів через впровадження програми використання інноваційних технологій для підвищення мотивації учнів.

4. Оцінити ефективність програми та розробити рекомендації для вчителів щодо розвитку мотиваційної сфери учнів під час вивчення іноземних мов.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці, присвячені вивченню мотиваційної сфери особистості, чинників формування навчальної мотивації та її впливу на освітній процес. Особливу увагу приділено теоретичним концепціям і практичним підходам, що розглядають мотивацію як ключовий фактор навчальної діяльності. Увага зосереджена на роботах, які досліджують особливості навчальної мотивації учнів середньої та старшої школи, вплив інноваційних технологій на формування внутрішньої мотивації та методики діагностики мотиваційної спрямованості.

Вагомий внесок у розвиток теорії мотивації зробили праці науковців, де розкрито психологічні аспекти мотивації дітей і підлітків, а також її вплив на їхню активність і пізнавальну діяльність. Дослідження Б. Л. Занюка доповнюють цю теорію, аналізуючи мотивацію досягнень як основу самореалізації особистості в навчальній діяльності.

Особливе місце посідають дослідження впливу інноваційних освітніх технологій на формування мотиваційної сфери школярів. Праці О. С. Кочаряна та Д. І. Брецка висвітлюють переваги використання інтерактивних методів навчання, які сприяють розвитку внутрішньої мотивації та підвищують інтерес до предметів, зокрема до вивчення іноземних мов.

Методологічні основи дослідження базуються на засадах педагогічної психології, де акцент зроблено на інтеграції теоретичних і практичних аспектів формування навчальної мотивації. Праці Дж. Десі та Р. Райана, присвячені теорії самодетермінації, надають системний підхід до аналізу впливу внутрішніх і зовнішніх мотивів на навчальну діяльність. Дослідження П. Стіла та Е. Чу розкривають особливості прокрастинації, що дозволяє розглядати її як потенційний бар’єр для формування ефективної навчальної мотивації.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація), емпіричні (Методика парних порівнянь мотивів, Методика вивчення навчальної мотивації, методи статистичного аналізу).

Наукова новизна дослідження полягає у встановленні зв’язку між використанням інноваційних технологій і рівнем навчальної мотивації учнів, а також у розробці практичних рекомендацій для підвищення ефективності навчання.

Практична значущість дослідження полягає у розробці методичних рекомендацій для вчителів, що сприятимуть підвищенню навчальної мотивації учнів на уроках іноземної мови.

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. У роботі представлено таблиці та графіки для наочного ілюстрування результатів дослідження.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

1.1. Поняття та структура навчальної мотивації

Питання мотивації навчальної діяльності є важливим через її центральну роль у забезпеченні ефективності освітнього процесу, що відзначається в роботах [6; 7]. Недостатній рівень мотивації або байдужість до навчання можуть спричинити низьку успішність та невдачі учнів. Тому діагностика та корекція мотиваційних складових навчального процесу стає важливим завданням для психологів, які працюють у сфері освіти. Основною проблемою є пошук таких педагогічних підходів, що не тільки стимулюватимуть мотивацію учнів, але й сприятимуть їхньому всебічному розвитку, формуванню особистісних якостей та реалізації потенціалу.

Мотивація та поведінкові мотиви займають центральне місце у психологічній науці. Для розуміння цього питання необхідно звернутися до концепції мотиву. Мотив (від лат. moveo – рухати, спонукати до дії) є рушійною силою поведінки та вчинків людини [9]. Мотив також можна визначити як усвідомлену потребу, що зумовлює діяльність людини та визначає її спрямованість. Мотивація, в свою чергу, – це психологічний процес, який спонукає до виконання дії, визначає активність особистості та орієнтує її на досягнення певного результату.

Проблема мотивації навчальної діяльності учнів, на думку [7], тісно пов’язана з підвищенням ефективності навчання та подоланням його проблемних аспектів. Мотиви навчання, будучи важливими регуляторами діяльності, визначають спрямованість та стійкість поведінки учнів, а також формують їхні моральні принципи. Якщо вчитель не враховує особливості

мотивації своїх учнів, він втрачає можливість правильно прогнозувати та організовувати їхню діяльність.

Різні погляди на суть мотиву існують серед науковців, проте всі вони сходяться на тому, що мотив – це специфічне психологічне явище. У різних теоріях мотив розглядається як потреба, мета, намір, особистісна риса або стан задоволеності, що підтверджує багатогранність цього феномену.

Визначення мотивів або причин людських вчинків часто є складним завданням, оскільки поведінка індивіда обумовлена багатьма факторами. Водночас, чисті мотиви в природі не існують; вони є продуктом відображення в психіці потреб, що виникають у відповідь на зовнішні або внутрішні умови. Таким чином, мотив є усвідомленою потребою і в певних випадках стає основою для цілеспрямованої поведінки особистості [25].

Розвиток особистості [3] призводить до безперервного процесу самовдосконалення, що означає, що потреба в особистісному розвитку ніколи не може бути повністю задоволеною. Відповідно, процес формування мотивації є необмеженим і постійно розширюється. О. Вершинська підкреслює важливість задоволення потреб як чинника, що стимулює розвиток мотиваційних процесів. Ступінь задоволеності навчанням виступає індикатором ефективності навчальної діяльності, орієнтованої на майбутнє. Відчуття миттєвого задоволення посилює прагнення до навчання в перспективі, тоді як незадоволеність знижує мотивацію та сприяє негативному ставленню до навчального процесу [10].

Мотиви не тільки визначають потреби, але й спрямовують учнів до предметів дослідження, у яких ці потреби можуть бути реалізовані. Сила мотиву має важливе значення для успішного навчання: за умов недостатньої мотивації учень не зможе активно працювати в класі, що, відповідно, вплине на його навчальні досягнення [37].

При розгляді мотиву як свідомого спонукання до певних дій, зокрема у сфері навчання, важливо пам’ятати, що сам по собі мотив не є причиною спрямованості діяльності. Це лише результат психічного відображення потреб

організму, які виникають у відповідь на зовнішні або внутрішні чинники. Потреби та мотиви тісно пов’язані з інтересами, переконаннями та ідеалами особистості [21].

Слід зазначити, що серед науковців існують різні думки щодо пріоритетності окремих видів мотивів для успішної навчальної діяльності. Частина дослідників вважає, що когнітивні мотиви (пізнавальні інтереси, мотиви самоосвіти) є найбільш ефективними для стимулювання навчальної активності [18].

У педагогічній психології мотивація навчальної діяльності розглядається як складний і багатовимірний феномен, який класифікується за змістом на пізнавальні та соціальні мотиви. Пізнавальні мотиви відображають внутрішню потребу учнів у здобутті знань, опануванні нових методів та досягненні саморозвитку. Одним із ключових пізнавальних мотивів є мотив самоосвіти. Він передбачає орієнтацію на здобуття додаткових знань поза межами навчальної програми та супроводжується прагненням до побудови індивідуальної програми самовдосконалення. Цей мотив стимулює учнів до глибокого аналізу отриманої інформації, використання набутих знань у різних контекстах та розвитку особистісного потенціалу.

Навчально-пізнавальні мотиви становлять іншу важливу категорію пізнавальної мотивації. Вони пов’язані з прагненням оволодіти методами отримання знань та формуванням умінь самостійного опанування навчального матеріалу. Ці мотиви є основою для розвитку критичного мислення, самостійності у навчанні та готовності до інноваційних підходів у вирішенні навчальних завдань. Учні, орієнтовані на навчально-пізнавальні мотиви, активно залучаються до пошуку рішень, що дозволяє їм розширювати межі знань та виявляти нові можливості для особистісного зростання.

Широкі когнітивні мотиви формують інтерес до оволодіння новими знаннями, фактами, закономірностями та явищами. Вони зосереджуються на задоволенні пізнавального інтересу, що стимулює учнів до участі у навчальних дискусіях, експериментальних завданнях та дослідницькій діяльності. Учні з

такими мотивами демонструють високий рівень інтелектуальної активності, спрямованої на розширення уявлень про навколишній світ та пошук причинно-наслідкових зв'язків між різними явищами. Широкі когнітивні мотиви забезпечують міцну основу для інтеграції знань із різних галузей, що сприяє формуванню системного мислення.

Соціальні мотиви, які також відіграють важливу роль у навчальній діяльності, класифікуються за рівнями, що відображають різні аспекти міжособистісної взаємодії. Вузькі або позиційні мотиви пов'язані з бажанням учня зайняти певну позицію у відносинах з іншими. Такі мотиви базуються на прагненні отримати схвалення з боку однолітків, викладачів чи батьків. Позиційні мотиви стимулюють учнів до змагання, демонстрації своїх досягнень і прагнення до лідерства у навчальному середовищі.

Мотиви соціальної співпраці спрямовані на взаємодію з іншими учасниками навчального процесу. Вони передбачають орієнтацію на командну роботу, спільне вирішення завдань та обмін знаннями. Учні, які керуються цими мотивами, виявляють високу активність у групових проєктах, прагнуть до конструктивного діалогу та встановлення гармонійних стосунків із однокласниками. Соціальна співпраця сприяє формуванню комунікативних навичок, емпатії та взаєморозуміння, які є необхідними для успішної інтеграції в сучасне суспільство.

Широкі соціальні мотиви, що відображають усвідомлення обов'язку, відповідальності та соціальної значимості навчання, мають найвищий рівень узагальнення. Мотиви базуються на прагненні досягти суспільно значущих цілей, підвищити свій освітній рівень для внесення позитивного вкладу в розвиток спільноти. Учні з такими мотивами орієнтуються на довгострокові перспективи, демонструють високу самодисципліну та відповідальність у навчанні. Вони усвідомлюють важливість освіти як засобу особистісного розвитку та соціальної інтеграції [24].

Л. В. Дзюбко [15] вважає, що когнітивні мотиви мають домінувати в ієрархії мотивацій поряд із соціальними. Позитивне ставлення учнів до

навчальних предметів, особливо до базових дисциплін, є важливим показником цього співвідношення.

І. Баклицький у своїх працях запропонував класифікацію мотивів навчальної діяльності, що дозволяє глибше зрозуміти чинники, які впливають на поведінку учнів у процесі здобуття освіти. Одним із ключових компонентів цієї класифікації є мотиви соціальної ідентифікації, які відображають міру впливу батьків і друзів на навчальну активність. Соціальна ідентифікація стимулює учнів до наслідування моделей поведінки, що сприймаються як значущі в їхньому оточенні. Вплив соціального середовища часто виявляється у виборі учнями навчальних стратегій, які відповідають очікуванням близьких. Підтримка з боку родини й позитивна оцінка друзів сприяють формуванню почуття належності до групи, що стимулює мотивацію до навчання [3].

Науково-пізнавальні мотиви розвиваються на основі глибокого інтересу до змісту навчального процесу і проявляються у прагненні здобувачів освіти до розуміння суті явищ, які вони вивчають. Формування таких мотивів відбувається в результаті постійного пошуку нових знань, аналізу складних закономірностей і прагнення до вирішення проблем, що виникають у процесі навчання. Учні, які демонструють домінуючі науково-пізнавальні мотиви, відзначаються активністю, допитливістю та самостійністю в опануванні матеріалу. Така орієнтація сприяє розширенню їхнього світогляду, стимулюючи одночасно розвиток аналітичного мислення. Здатність до інтеграції знань із різних галузей забезпечує можливість формування міждисциплінарного підходу, що стає базою для інноваційного мислення.

Розвиток науково-пізнавальних мотивів підтримується через створення умов, які дозволяють учням встановлювати зв’язки між навчальним матеріалом і реальним життям. Викладачі, які акцентують увагу на практичному значенні отриманих знань, значною мірою сприяють формуванню глибшого інтересу до навчання. Наприклад, використання кейсів із реальних життєвих ситуацій або експериментів на уроках дозволяє учням відчути практичну цінність інформації, що вивчається. Такий підхід

забезпечує не лише зацікавленість у навчанні, а й стимулює розвиток уяви та здатності до самостійного дослідження. Крім того, систематичне впровадження проєктної діяльності у навчальний процес допомагає учням інтегрувати різні знання для вирішення складних проблем, що сприяє формуванню впевненості у власних силах.

Професійні мотиви займають важливе місце у структурі навчальної діяльності, оскільки формують у здобувачів освіти ставлення до навчання як до ключового етапу підготовки до майбутньої професійної діяльності. Усвідомлення значення здобутих знань для майбутньої кар'єри стимулює учнів до ретельного вивчення навчальних дисциплін, які мають практичне значення. Професійна мотивація характеризується орієнтацією на досягнення довгострокових цілей, таких як здобуття відповідних компетенцій для виконання професійних обов'язків або побудова успішної кар'єри. Такі учні демонструють відповідальне ставлення до виконання навчальних завдань, що сприяє формуванню в них дисциплінованості та аналітичного підходу до вирішення завдань.

Стимулювання професійної мотивації значною мірою залежить від організації навчального процесу, який повинен включати елементи, що розкривають практичне значення освіти. Профорієнтаційні заходи, такі як зустрічі з професіоналами, екскурсії на виробництва та майстер-класи, дозволяють учням краще зрозуміти перспективи застосування знань у майбутньому. Участь у практичних заняттях, що моделюють професійні ситуації, сприяє розвитку навичок, які є необхідними для інтеграції в професійне середовище. Орієнтація на реальні потреби ринку праці дозволяє учням зосередитися на формуванні актуальних компетенцій, які забезпечать їх конкурентоспроможність у майбутньому.

Утилітарні мотиви орієнтовані на отримання особистої вигоди після завершення навчання. Учні, для яких характерні такі мотиви, прагнуть досягти матеріального добробуту, кар'єрного успіху чи соціального статусу. Вища освіта сприймається як інструмент для досягнення цих цілей, що зумовлює

прагнення до високих результатів у навчанні. Використання утилітарних мотивів як основи мотиваційного впливу може бути ефективним за умови поєднання з іншими типами мотивів, зокрема науково-пізнавальними чи професійними.

Широкі соціальні мотиви базуються на усвідомленні соціальної значущості навчання. Учні з такими мотивами прагнуть досягти суспільно корисних цілей, зокрема внеску у розвиток громади чи суспільства. Формування широких соціальних мотивів відбувається через акцент на соціальній відповідальності, усвідомлення значення освіти як засобу підвищення якості життя інших людей. Такі мотиви стимулюють до активної участі у громадських заходах, проєктах і волонтерській діяльності, що сприяє розвитку громадянської позиції [3].

Мотивація навчання є типом мотивації, що безпосередньо впливає на участь у навчальній діяльності. Як зазначає В. Дячук, мотивація навчання складається з низки змінних мотивів, які еволюціонують з часом. Формування мотивації не зводиться до простого посилення позитивного або негативного ставлення до навчання, а передбачає ускладнення структури мотиваційної сфери, до якої входять різні мотиви [17].

Дослідження мотивації дозволяють визначити кількість компонентів, що впливають на людську поведінку, та їхню роль у формуванні цілей і дій. Вивчення цих компонентів є основою для побудови мотиваційних моделей, які пояснюють, як і чому люди здійснюють певні вчинки. Окреслення структури мотивації допомагає встановити взаємозв’язок між окремими елементами, такими як потреби, цінності, інтереси й емоції, що забезпечує цілісне уявлення про психологічну основу поведінки. Визначення кількості мотиваційних компонентів має важливе практичне значення для розробки стратегій їх розвитку й корекції.

Методи діагностики мотивації є ключовим інструментом у психологічних дослідженнях, що дозволяє отримати об’єктивні дані про мотиви й їхню інтенсивність. Застосування валідних і надійних методик, таких

як опитувальники, тестування або спостереження, забезпечує можливість вивчення впливу мотивації на різні аспекти життя. Вибір відповідного інструментарію залежить від мети дослідження, що дозволяє адаптувати підхід до специфіки завдання й об’єкта дослідження. Аналіз результатів діагностики дозволяє виявити домінуючі мотиви, що є основою для розробки індивідуальних програм розвитку.

Питання універсальності мотиваційних компонентів піднімає важливу проблему їхньої сталості або варіативності залежно від культурних і історичних умов. Різні теоретичні підходи розглядають мотивацію як універсальну категорію, однакову для всіх людей, або як феномен, що змінюється під впливом середовища. Аналіз культурних відмінностей у мотивації демонструє, що економічні, соціальні й ідеологічні чинники впливають на пріоритети та спрямованість мотивів. Такий підхід допомагає зрозуміти, як суспільні цінності формують індивідуальні установки й орієнтири.

Генетична зумовленість мотивації та її залежність від накопиченого досвіду є важливими аспектами вивчення. Генетика визначає базові характеристики поведінки, такі як рівень активності або емоційна чутливість, які впливають на формування мотивів. Водночас досвід сприяє розширенню спектра мотивів, зокрема через взаємодію із соціальним і культурним середовищем. Дослідження впливу спадковості та середовища допомагає розкрити складні механізми становлення мотивації, враховуючи взаємодію біологічних і соціальних чинників.

Онтогенетичний підхід до вивчення мотивації дозволяє з’ясувати, у якому віці виникають окремі компоненти й як вони змінюються з розвитком особистості. У ранньому дитинстві домінують біологічні потреби, які поступово поступаються місцем соціальним і когнітивним мотивам. Період онтогенезу супроводжується змінами в структурі мотивації, що обумовлені впливом виховання, навчання й життєвого досвіду. Розуміння цих змін сприяє

формуванню ефективних підходів до підтримки й стимулювання мотивації на різних етапах розвитку.

Причини індивідуальних відмінностей у мотивації охоплюють генетичні, психологічні та соціальні чинники. Відмінності у темпераменті, рівні інтелекту або емоційній чутливості створюють унікальні мотиваційні профілі кожної особистості. Крім того, соціальні умови, такі як сімейне середовище, освітня система або культурні традиції, формують унікальні впливи на мотивацію. Можливість змінювати мотиваційні компоненти на пізніх етапах розвитку забезпечує адаптивність поведінки до нових умов і викликів. Використання цих знань допомагає створювати програми, спрямовані на розвиток мотиваційної сфери особистості та подолання бар'єрів у досягненні цілей [8].

Визначення мотивації залишається однією з найбільш дискусійних тем у сучасній психології. Аналіз існуючих підходів до розуміння цього поняття дозволяє систематизувати їх за кількома ключовими напрямами. Перший напрям зосереджений на розгляді мотивації як сукупності внутрішніх факторів, що впливають на поведінку індивіда. У цьому контексті особливу увагу приділяють психологічним або фізіологічним потребам, які стимулюють людину до активності. Потреби, що лежать в основі мотиваційного процесу, можуть включати як базові фізіологічні (наприклад, голод або спрага), так і більш складні психологічні, такі як прагнення до самореалізації або соціального визнання.

Другий напрям акцентує увагу на зовнішніх стимулах, які модифікують поведінку індивіда. У цьому випадку мотивація розглядається як реакція на зовнішній вплив, що може включати систему винагород, соціальну підтримку або санкції. Теоретики цього підходу наголошують на важливості середовища, яке формує рамки для дій і стимулює активність через зовнішні впливи. Наприклад, заохочення з боку вчителів чи батьків може сприяти підвищенню навчальної активності учня.

Третій підхід розглядає мотивацію як психологічний стан, що формується під впливом внутрішніх переживань і бажань. У цьому випадку

мотивація визначається через суб’єктивні відчуття, які стимулюють індивіда до дії. Психологічні стани, що супроводжують мотиваційний процес, включають ентузіазм, захоплення, внутрішній конфлікт або амбіції. Вони виступають основою для ухвалення рішень і спрямування поведінки.

Четвертий напрям визначає мотивацію як процес психічної регуляції, що забезпечує контроль і спрямованість поведінки. Цей підхід акцентує увагу на функціональних аспектах мотивації, пов’язаних із здатністю людини свідомо керувати власними діями. Мотивація у цьому контексті виконує роль регулятора, який допомагає адаптувати поведінку до умов середовища, зберігаючи її цілеспрямованість.

П’ятий підхід розглядає мотивацію як механізм виправдання поведінки, коли вчинки пояснюються внутрішніми прагненнями або ціннісними установками індивіда. Цей підхід має тісний зв’язок із концепцією суб’єктивної значущості, де поведінка аналізується через призму особистісних мотивів.

Шостий напрям зосереджує увагу на взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів мотивації. У цьому контексті мотивація розглядається як динамічна система, в якій зовнішні стимули та внутрішні потреби взаємно впливають один на одного. Наприклад, підкріплення зовнішніми винагородами може сприяти формуванню внутрішніх мотиваційних установок.

Сьомий напрям акцентує на окремому аналізі внутрішніх і зовнішніх факторів, наголошуючи на їхніх різних механізмах впливу. Прихильники цього підходу вважають, що внутрішня мотивація базується на особистісних потребах, тоді як зовнішня формується через систему заохочень і покарань.

Окрему категорію складають підходи, які розмежовують зовнішні стимули та внутрішні психологічні стани. У цьому контексті мотивація розглядається як двокомпонентний процес, де внутрішній стан визначає готовність до дії, а зовнішні стимули забезпечують її актуалізацію.

Деякі сучасні теорії не вписуються в класичні класифікації й пропонують унікальні моделі мотивації. Такі підходи включають когнітивно-

поведінкові теорії, що пояснюють мотивацію через інтеракцію когнітивних процесів, або екологічні моделі, які враховують вплив макросоціальних умов на формування мотивації. Таким чином, багатогранність підходів до визначення мотивації підтверджує складність і багатокомпонентність цього феномена.

Мотивація є багатогранним поняттям, яке охоплює різні аспекти поведінки людини та може бути визначене через декілька основних підходів. Одним із таких підходів є мотивація як внутрішні фактори, що визначають поведінку людини. У межах цього підходу мотивація розглядається як сукупність внутрішніх спонукальних чинників, таких як потреби, мотиви та інші особистісні характеристики, що впливають на діяльність. Зокрема, С. Занюк [18] визначає мотивацію як сукупність мотиваційних факторів, що включають мотиви, потреби та ситуативні чинники, які впливають на поведінку індивіда. Л. Е. Орбан-Лембрик [35] описує мотивацію як систему психологічних причин, що визначають спрямованість, початок і динаміку діяльності людини. На думку В. П. Сладкевича [40], мотивація – це сукупність рушійних сил, які спонукають людину до виконання певних функцій, та процес свідомого вибору дії, що зумовлений взаємодією внутрішніх і зовнішніх чинників. Л. Г. Міллера [53] додає, що мотивація – це відносно стійка система мотивів, яка визначає поведінку суб’єкта. О. В. Зозульов [20] розглядає мотивацію як внутрішню силу, що спонукає людину до дії.

Іншим підходом до мотивації є її розуміння як процесу зовнішнього впливу на поведінку. У цьому контексті мотивація розглядається через призму зовнішніх чинників, що впливають на людину, стимулюючи її до певної діяльності. Наприклад, О. Г. Шпикуляк [44] трактує мотивацію як створення умов для заохочення продуктивної праці, що свідчить про значущість зовнішніх стимулів для мотивації.

Мотивація також може бути визначена як психологічний стан, що визначає поведінку людини. В. Куріляк [26] розглядає мотивацію як готовність особистості докласти максимальних зусиль для досягнення цілей організації,

якщо ці зусилля відповідають задоволенню індивідуальних потреб. Подібне визначення пропонують Е. Кірхлер і К. Родлер [24], які також акцентують увагу на взаємозв'язку між особистими зусиллями та задоволенням потреб.

І. І. Тимошенко та О. С. Соснін [41] додають, що мотивація є сукупністю внутрішніх та зовнішніх рушійних сил, які визначають форму, напрямок та цілі діяльності. Ж. О. Андрійченко [1] підкреслює, що мотивація може бути розглянута як організаційний процес, спрямований на формування поведінки працівників на основі економічних інтересів, з акцентом на інтересах, мотивах і стимулах, які включають матеріальні, соціальні та моральні аспекти.

Поєднуючи ці підходи, дослідники розглядають мотивацію як систему факторів, що визначають поведінку людини, і як процес, який підтримує цю поведінку на певному рівні. Г. Дмитренко, К. О. Шарапатова та Т. М. Максименко [16] також наголошують на тому, що мотивація є не тільки системою факторів, але й процесом, який забезпечує постійну поведінкову активність.

Аналіз підходів до визначення мотивації показує їх різноманітність та багатогранність. Коли термін «мотивація» використовується для позначення першого типу його визначення, найбільш прийнятним є підхід, який аналізує систему внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на поведінку людини. Такий підхід дозволяє краще розуміти взаємодію внутрішніх потреб і зовнішніх умов, які формують мотивацію до діяльності.

Вчені [21] у своїх дослідженнях підкреслюють важливість переходу від потреби до мотиву, вказуючи, що потреба (усвідомлення нестачі чогось) спочатку трансформується у мотивацію, а потім – у мотив, що обґрунтовує вибір дії. Цей підхід корисний для пояснення того, як людина обґрунтовує свої рішення та дії, але його застосування може бути обмежене лише тими випадками, коли необхідно визначити мотиваційні процеси.

Важливим аспектом теорії мотивації є термін «мотиватори», який, за Е. Кірхлером та К. Родлером [24], означає мотиваційні фактори, що сприяють задоволенню потреб. До таких факторів належать сам процес діяльності,

можливість особистісного розвитку та кар’єрного зростання. Мотиватори також розглядаються як чинники, що впливають на прийняття рішень та формування намірів [46].

Звертаючи увагу на співвідношення термінів «мотивація» та «мотив», варто зазначити, що мотивація є ширшим поняттям, яке іноді сприймається як синонім мотиву. Мотивація виконує три основні функції: спонукальну, організуючу та змістовну [47]. Ці функції визначають загальні принципи дії мотиваційних механізмів, спрямованих на організацію поведінки людини та забезпечення її активності.

Огляд основних концепцій теорії мотивації дозволяє перейти до визначення її компонентів. Дослідники виділяють різні елементи мотиваційної структури, які можуть впливати на поведінку. Однак, при аналізі мотивації, важливо не тільки визначити домінуючий мотиватор, але й врахувати всі компоненти мотиваційної сфери людини. Особливо це актуально у контексті навчальної діяльності, де мотивація визначає успішність та ефективність процесу засвоєння знань.

Психологи також звертають увагу на класифікацію мотивації на зовнішню та внутрішню. Зовнішня мотивація базується на системі заохочень, покарань та інших зовнішніх стимулів, які впливають на поведінку людини. У цьому випадку поведінка контролюється чинниками, які не залежать від внутрішнього світу людини. Внутрішня мотивація, навпаки, спрямована на отримання задоволення від процесу діяльності, підвищення самооцінки, а також викликає інтерес і позитивні емоції від навчання. Вона стимулює особистісний розвиток та сприяє досягненню високих результатів завдяки внутрішньому прагненню до самовдосконалення.

Як і будь-який інший тип, мотивація до навчання формується під впливом низки факторів, серед яких можна виділити наступні: навчальний заклад, організацію навчального процесу, систему освіти, специфіку предмета та суб’єктивні характеристики вчителів [30]. Ці чинники визначають не лише

формування мотивації, але й її стабільність, цілеспрямованість та динамічність.

Мотивація навчання, як і інші види мотивації, відрізняється стабільністю, що означає здатність учнів підтримувати необхідний рівень розумової діяльності, незважаючи на вплив різних зовнішніх факторів. Психологічна стабільність у цьому контексті означає підтримку постійного інтересу до навчального процесу. Автори розглядають мотивацію у поєднанні з такими її характеристиками, як сила, обізнаність, ефективність, орієнтація на процес і зміст формування активності. Взаємозв'язок між мотиваційною стабільністю та динамікою структури мотивації відображається через диференціацію компонентів мотиваційної сфери та їх впорядкування, що надає мотиваційній структурі більшої стійкості.

Є. Рудницька у своїй роботі пропонує умовну класифікацію мотивації учнів за типами. По-перше, домінантний тип мотивації, який базується на психологічних особливостях учнів і їхньому ставленні до навчального процесу. Цей тип є властивим для внутрішньої мотивації, яка формується на основі інтересу учня до конкретного предмета. Другий тип – конформістська або сугестивна мотивація, що виникає під впливом зовнішніх чинників, коли учні адаптують свою поведінку відповідно до очікувань соціуму або інших осіб, навіть якщо це суперечить їхнім особистим цінностям. Третій тип – ситуативна мотивація, яка також вважається зовнішньою і виникає у відповідь на конкретні обставини навчального процесу.

Наприклад, якщо учень не має особливого бажання вивчати певний предмет, але розуміє, що знання з цього предмета є необхідними для його майбутньої професійної діяльності, то це є прикладом конформістської мотивації. Стимули, що впливають на таку мотивацію, можуть бути матеріальними (наприклад, отримання стипендії) або пов'язаними з кар'єрними перспективами (продовження навчання, отримання магістерського ступеня після бакалаврату).

Третій тип мотивації, ситуативна мотивація, часто має примусовий характер і може викликати психологічний дискомфорт у учнів. Така мотивація є ефективною не для всіх категорій студентів, оскільки вона базується на зовнішніх стимулах і тиску, що може призводити до зниження внутрішньої зацікавленості в навчанні. Незважаючи на це, традиційні підходи до організації навчального процесу часто приділяють значну увагу саме формуванню таких зовнішніх стимулів [39].

Мотивація, незалежно від її типу, навіть за найбільш позитивних умов, лише створює потенційну можливість для розвитку учнів. Однак її реалізація залежить від здатності до правильної постановки цілей. Характер визначення цілей [21] є одним із ключових факторів, який впливає на ефективність мотивів. У людській діяльності мотивація, як правило, проявляється не в безпосередніх енергетичних параметрах, таких як інтенсивність або стабільність, а насамперед у рівні інтелектуальної та пізнавальної діяльності. Це дозволяє людині виробляти та досягати цілей і намірів, які сприяють задоволенню її потреб.

Учні можуть сформувати особистісно значущий мотив у процесі навчання, що здійснюється поетапно. Спочатку виникає пізнавальний мотив, потім він стає домінуючим, і зрештою набуває самостійності. Лише на завершальному етапі цей мотив реалізується, коли організована навчальна діяльність стає основою для досягнення поставлених цілей. Важливо зазначити, що мотивація формується більш ефективно, коли орієнтація відбувається на методи виконання діяльності, а не на її кінцевий результат. Відповідно до результатів досліджень, мотивація до навчання у учнів формується недостатньо спонтанно, що вказує на можливість її поетапного розвитку із врахуванням вікових особливостей і переважною орієнтацією на методи навчальної діяльності.

Вчені довели, що мотивація є одним із провідних факторів успішного навчання. Проте її особливості та ефективність змінюються на різних етапах освітнього процесу. Зокрема, з першого до останнього курсу навчання

мотивація учнів суттєво трансформується. Для студентів першого курсу важливим аспектом є процес адаптації до нових умов навчання та освітньої діяльності загалом [55].

Є. Бондарчук підкреслює, що правильне розуміння мотивації є необхідною передумовою продуктивної роботи як учнів, так і викладачів. Викладачі, використовуючи інноваційні методи та підходи, активізують і цілеспрямовано розвивають пізнавальний інтерес студентів до вивчення дисциплін. Це сприяє більш активній залученості учнів у навчальний процес. Важливу роль у цьому відіграють різні форми та методи активного навчання, включно з проблемним навчанням та іншими інноваційними підходами.

Значну роль у розвитку та поглибленні пізнавальних інтересів учнів відіграють методи самостійної роботи. До таких методів належать робота з підручниками та довідниками, виконання завдань за алгоритмами, проведення експериментів, аналіз нових для учнів ситуацій, генерування нової інформації, написання семінарських робіт і дисертацій. Ці методи допомагають учням не лише розвивати свої пізнавальні інтереси, але й формувати навички самостійної роботи, що є важливим елементом навчального процесу та підготовки до професійної діяльності.

У процесі самостійної діяльності, як зазначає Є. Бондарчук [5], учні повинні оволодіти загальними прийомами раціональної організації своєї роботи. Це передбачає навчання розпізнаванню пізнавальних завдань і вибору шляхів їх вирішення, здійснення самоконтролю за правильністю вирішення поставлених завдань, внесення коректив у самостійну роботу, а також вдосконалення теоретичних знань. Окрім цього, учні мають аналізувати загальний результат роботи, порівнювати ці результати з попередніми і вносити корективи для уникнення помилок у майбутньому.

Мотивація залишається однією з основних умов успішного навчання, оскільки вона спонукає учня до діяльності, спрямованої на розширення та поглиблення знань, а також підвищення впевненості в собі та незалежності від зовнішніх чинників. Розглядаючи мотивацію навчальної діяльності учнів,

можна побачити, що вона суттєво відрізняється залежно від віку та рівня освітньої підготовки. Діяльність студентів у вищих навчальних закладах має змішаний характер, адже поєднує навчальну та професійну мотивацію. З моменту вступу до університету професійне самоствердження стає важливим чинником, який впливає на зміну мотивів. Професійні мотиви стають невід'ємною частиною структури мотивації навчання, що формує як освітню, так і професійну мотивацію.

Наукові дослідження підтверджують, що мотивація є одним із ключових факторів успішного навчання. Проте її характеристики та ефективність змінюються на різних етапах навчального процесу. Для учнів першого курсу важливим є процес адаптації до нових умов навчання та освітньої діяльності, який є специфічним для цього етапу їхнього життя [54].

Однією з головних проблем професійної освіти є перехід від суто навчальної діяльності до оволодіння професійними навичками. З точки зору загальної теорії діяльності, цей перехід проходить через трансформацію мотивів, оскільки мотив є основним конструктивним елементом діяльності [64]. Пізнавальні мотиви, що характеризують навчальну діяльність, поступово трансформуються у професійні мотиви, які визначають практичну діяльність майбутнього спеціаліста. Таким чином, проблема переходу від навчальної до професійної діяльності є, значною мірою, питанням трансформації пізнавальних мотивів у професійні.

Отже, мотивація навчальної діяльності зводиться до того, щоб учні змогли визначити, що їм подобається у навчанні, особистому житті чи майбутній кар'єрі, і використовували ці знання для активізації власних дій та досягнення поставлених цілей.

1.2. Фактори, що впливають на формування навчальної мотивації

Концепція мотивації є гіпотетичною конструкцією, що використовується для опису внутрішніх та/або зовнішніх сил, які впливають на ініціацію, спрямованість, інтенсивність і наполегливість поведінки [1]. Вона є ключовим

фактором для успішного навчання та відіграє важливу роль у багатьох аспектах особистого й професійного життя [2]. Мотивація – це сукупність факторів, що визначають дії індивіда для досягнення мети чи виконання певної діяльності [3]. Вона включає в себе всі можливі причини, як усвідомлені, так і неусвідомлені, колективні та індивідуальні, що спонукають людину до дій у групі, роблячи її управлінським викликом. Мотивація дає людині сміливість визначити себе, прагнути досягати нових цілей і відкривати нові можливості, виходячи за межі власної «зони комфорту». Хоча самомотивація вважається найефективнішою формою, на мотивацію також можуть впливати зовнішні чинники, такі як однолітки, родина або релігійні переконання. Самомотивація дарує відчуття гордості й потужну енергію для досягнення бажаного [6].

З іншого боку, мотивація також може бути фізіологічно пов’язана з процесами збудження та гальмування, що регулюються нервовою системою [13]. Отже, мотивація є рушійною силою дії, вона викликає активність, спрямовує її на досягнення цілей та підтримує цей процес до моменту їх реалізації. У контексті освіти мотивація є одним із головних чинників формування компетентностей учнів, що визначає їхні повноваження та є показником рівня володіння знаннями та навичками в певній галузі. Мотивація пов’язана з когнітивними процесами, оскільки її метою є пробудження бажання вчитися, яке дозволяє захопити увагу здобувачів освіти та спонукати їх до активної участі в навчальній діяльності [15].

Теорія самовизначення, яку розробили Е. Десі та Р. Райан у 1985 році [47], описує важелі мотивації, що спонукають людину займатися певною діяльністю. Ця теорія стверджує, що всі люди прагнуть розвиватися та підвищувати свій потенціал, долаючи нові виклики й відкриваючи нові перспективи. Індивіди керуються трьома основними психологічними потребами: потребою в компетентності (відчуття ефективності при виконанні завдань), автономії (почуття незалежності у своїх діях) та соціальній приналежності (відчуття зв’язку з іншими людьми) [12]. Для стимулювання

мотивації важливо створювати умови, які сприяють автономії, підтримують почуття компетентності та соціальної приналежності, що дозволить пробудити у здобувачів освіти самовизначеність. Це сприяє добровільній участі в університетських заходах і мотивує на досягнення успіху.

Теорія мотивації, що ґрунтується на самодетермінації, визначає три основні типи мотивації: внутрішню, зовнішню та демотивацію, які розрізняються за рівнем автономності й впливу на поведінку. Внутрішня мотивація виникає у випадках, коли людина добровільно виконує певну діяльність, відчуваючи задоволення від самого процесу. Основною рисою цього типу мотивації є інтерес до завдання, що супроводжується відчуттям задоволеності, самореалізації та натхнення. Така форма мотивації вважається найбільш ефективною, оскільки людина діє на основі власних потреб і цінностей, що знижує залежність від зовнішніх стимулів. Психологічний стан, який супроводжує внутрішню мотивацію, наближається до феномену «потоку», коли суб’єкт повністю зосереджений на завданні, відчуваючи гармонію між витраченими зусиллями та досягнутим результатом. У стані «потоку» особистість відчуває максимальну залученість, що сприяє високій продуктивності та формуванню позитивного ставлення до виконуваної діяльності [27].

Зовнішня мотивація характеризується орієнтацією на досягнення цілей, зумовлених зовнішніми обставинами або вимогами. Основними факторами зовнішньої мотивації є тиск з боку оточення, необхідність відповідати очікуванням або отримувати винагороди за виконання завдання. Вплив зовнішніх стимулів, таких як заохочення, схвалення чи страх перед покаранням, є домінуючим чинником, що визначає поведінку індивіда. Така мотивація часто спостерігається у навчальному процесі, де учні виконують завдання з огляду на вимоги викладачів або прагнення отримати високі оцінки. Хоча зовнішня мотивація може бути ефективною у короткостроковій перспективі, її дія обмежується відсутністю глибокого інтересу до діяльності.

Залежність від зовнішніх стимулів знижує автономність, що ускладнює перехід до внутрішньо мотивованої поведінки [30].

Демотивація відображає стан, коли індивід не має внутрішніх чи зовнішніх стимулів для виконання діяльності. Втрата мотивації виникає внаслідок таких чинників, як відчуття безсилля, розчарування або невідповідність очікувань результатам. У навчальному контексті демотивація часто пов’язана з відсутністю розуміння мети завдань, низькою самооцінкою або негативним досвідом. Наприклад, учень, який не бачить зв’язку між навчальними досягненнями та своїм майбутнім, поступово втрачає інтерес до навчання. Відчуття неефективності власних зусиль може призводити до уникнення активності, що поглиблює розрив між учнем і навчальним процесом. Демотивація є серйозним викликом, оскільки її подолання потребує значних зусиль з боку як самої особистості, так і оточення, зокрема педагогів.

Теорія самовизначення, розроблена Е. Десі та Р. Райаном [47], не протиставляє внутрішню та зовнішню мотивацію, а розглядає їх як континуум, що відображає різні ступені самовизначеності. Ця теорія є основою багатьох сучасних досліджень щодо автономної та обмеженої мотивації, зокрема в контексті освітньої діяльності. Вона допомагає викладачам розрізняти мотивацію здобувачів освіти, які відвідують навчальні заклади через зовнішній тиск (наприклад, батьків), і тих, хто усвідомлює важливість освіти для свого майбутнього і добровільно працює над досягненням навчальних цілей. Найбільш самостійні форми мотивації демонструють позитивні когнітивні та поведінкові наслідки, що сприяє кращому виконанню завдань і досягненню навчальних цілей.

Загалом мотивація складається з усіх факторів, що впливають на дії та поведінку індивіда під час виконання завдань або досягнення мети. P. Vio [58] визначає мотивацію як «динамічний стан, що бере свій початок в уявленнях здобувача освіти про себе та своє оточення, і спонукає його вибирати певну діяльність, займатися нею та наполегливо виконувати завдання для досягнення мети». Це визначення підкреслює кілька важливих аспектів. По-перше,

мотивація є динамічним станом, що змінюється під впливом численних факторів, таких як характер завдання, різноманітність діяльності, можливість виконувати її самостійно або в групі, а також психоемоційний стан здобувача освіти. По-друге, мотивація породжує дії з довготривалим ефектом, що дозволяє здобувачам освіти зберігати відданість своїм цілям протягом усього навчального процесу.

Г. Ескріва-Булі, Д. Тессьє та П. Сарразіна [51] наголошують на важливості створення мотиваційного клімату, який підтримує три основні потреби: компетентність, автономію та соціальну близькість. Задоволення цих потреб сприяє формуванню автономної мотивації у здобувачів освіти. Це, своєю чергою, вимагає від викладачів врахування чинників, що впливають на задоволення або фрустрацію цих потреб.

Мотивація до професійної діяльності є надзвичайно актуальним питанням у сучасній психології, оскільки залученість до навчання та професійної діяльності безпосередньо впливає на процес опанування знаннями та навичками [41]. Деякі дослідники розглядають мотивацію до професійної діяльності як сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, що спрямовують особистість на виконання професійних завдань і досягнення визначених цілей [24]. Вони також наголошують на тому, що мотиви професійної діяльності базуються на усвідомленні особистістю об’єктів і предметів своєї діяльності, таких як здобуття освітнього ступеня, самопізнання, самореалізація та професійний розвиток. Виконання освітніх завдань сприяє глибшому усвідомленню професійного вибору та допомагає здобувачам освіти визначити свою майбутню кар’єру.

Структурно-рівневий підхід до класифікації мотивації професійної діяльності охоплює п’ять ключових рівнів, що забезпечують багатовимірний аналіз механізмів формування та впливу мотивації. Метасистемний рівень, який розглядає мотивацію в контексті особистісних цінностей, визначає домінуючу спрямованість індивіда на досягнення, самореалізацію чи особистісний розвиток. Цей рівень акцентує увагу на зв’язку між внутрішніми

потребами людини, її життєвими цілями та ціннісними орієнтаціями, що формуються в процесі соціалізації та професійного становлення.

Системний рівень аналізує мотивацію з позиції організації діяльності, включаючи управлінські та педагогічні аспекти. У рамках цього рівня особливого значення набуває впровадження структурованих методів мотиваційного впливу, які дозволяють підтримувати високий рівень зацікавленості у виконанні завдань. Формування цілісної системи стимулів сприяє ефективній організації навчального чи професійного процесу, що особливо актуально в умовах сучасних освітніх і професійних викликів.

Субсистемний рівень охоплює окремі підсистеми, що відповідають за певні аспекти мотиваційного процесу, наприклад, когнітивну, емоційну чи поведінкову складові. Цей рівень підкреслює важливість взаємодії між підсистемами, оскільки саме їхня узгодженість забезпечує ефективність мотиваційного впливу. Взаємодія підсистем визначає, наскільки гармонійно внутрішні і зовнішні фактори впливають на загальну мотиваційну картину.

Компонентний рівень деталізує мотиваційний процес, розглядаючи окремі мотиви, що формують основу поведінки. Увага зосереджується на специфіці окремих мотивів, таких як прагнення до успіху, потреба у визнанні, бажання здобути нові знання чи підвищити власну кваліфікацію. Вивчення цих компонентів дозволяє визначити домінуючі мотиви, які впливають на прийняття рішень у професійній діяльності.

Елементний рівень аналізує складові мотивів, які включають емоційні, когнітивні та поведінкові аспекти. Цей рівень підкреслює мікрорівневі механізми, що забезпечують реалізацію мотиваційних процесів. Вивчення окремих елементів мотивів сприяє глибшому розумінню мотиваційної динаміки, що дає змогу адаптувати методи стимулювання до індивідуальних особливостей.

Взаємодія між мотивацією та професійною діяльністю набуває комплексного та системного характеру, забезпечуючи гармонійне співвідношення між індивідуальними потребами та соціальними

очікуваннями. Вирішення питань щодо виникнення мотивів є особливо актуальним у невизначених ситуаціях, коли вибір поведінки залежить від ціннісних орієнтацій. Значення цінностей у таких ситуаціях полягає у формуванні усвідомленого підходу до професійної діяльності, який забезпечує стабільність мотиваційної бази.

Наукові дослідження підкреслюють важливість вивчення взаємозв'язку мотивації професійної діяльності з ціннісними орієнтаціями, оскільки саме цей аспект визначає довготривалу ефективність і задоволеність діяльністю. Праці багатьох дослідників, таких як Орбан-Лембрик, Занюк, дають змогу виділити ключові групи методів стимулювання, що впливають на активізацію внутрішньої мотивації. Ці методи включають індивідуальні та групові підходи, які спрямовані на розвиток когнітивних і емоційних складових мотивації, а також на гармонізацію її зовнішніх і внутрішніх аспектів. Використання таких методів сприяє оптимізації професійного середовища, створюючи умови для розкриття потенціалу кожного здобувача освіти [18; 35],

Успішність здобувачів освіти формується під впливом багатьох факторів, серед яких центральне місце займають природні здібності та рівень розвитку мотивації до навчання. Взаємодія цих компонентів створює складну систему, здатну компенсувати недостатність окремих елементів за рахунок підсилення інших. У таких умовах здобувач освіти може досягати високих результатів навіть при обмежених початкових можливостях, якщо мотивація виступає як рушійна сила навчального процесу. Орієнтація на досягнення визначених цілей, підкріплена внутрішніми прагненнями та зовнішніми стимулами, дозволяє подолати труднощі і забезпечити ефективну реалізацію поставлених завдань.

Під час навчальної діяльності перед індивідом постають різноманітні ситуації вибору, які вимагають врахування не лише специфіки предмета діяльності, але й реальних умов його виконання. У таких випадках вибір супроводжується аналізом власних моральних орієнтацій, соціальних стандартів поведінки та відповідності власних дій загальноприйнятим нормам.

Прийняття рішення в умовах вибору передбачає активну роль моральних переконань, які забезпечують не тільки орієнтацію на результат, але й збереження етичних засад діяльності. Свідоме врахування цих аспектів сприяє посиленню соціального компонента мотивації, який забезпечує узгодженість між індивідуальними потребами та вимогами соціального середовища.

Моральні орієнтації, які є складовою частиною мотиваційного процесу, формуються під впливом соціальних цінностей, що визначають характер міжособистісних взаємодій та прийняття відповідальних рішень. Сталі моральні принципи сприяють збереженню послідовності поведінки навіть у складних ситуаціях, коли необхідно обирати між різними шляхами досягнення мети. Ціннісні аспекти, які відображають суспільні очікування та особистісні прагнення, забезпечують глибоку усвідомленість дій та підкріплюють впевненість у правильності прийнятих рішень. Урахування моральних орієнтацій сприяє гармонізації внутрішніх прагнень із зовнішніми вимогами, що є запорукою стабільності мотиваційної структури.

Соціальний аспект мотивації виявляється у здатності індивіда адаптувати свої дії до умов соціального середовища, дотримуючись етичних принципів та загальноприйнятих норм. Аналіз цінностей, які впливають на мотиваційний процес, дозволяє зрозуміти механізми прийняття рішень, особливо в умовах вибору. У таких ситуаціях моральні орієнтації забезпечують баланс між прагненням до індивідуальних досягнень та необхідністю врахування соціальних потреб, що сприяє формуванню відповідальної та цілісної особистості. Такий підхід дозволяє забезпечити не лише досягнення навчальних цілей, але й розвиток суспільно значущих якостей, які сприяють інтеграції особистості в соціальне середовище.

Формування стійкої мотивації до навчання залежить від усвідомлення індивідом соціальної значущості своєї діяльності, що підкріплюється моральними принципами. Соціальний компонент мотивації визначає готовність особистості до конструктивної взаємодії із зовнішнім середовищем, сприяючи одночасно особистісному зростанню та розвитку відповідальності за

власні вчинки. Такий підхід забезпечує гармонійне поєднання індивідуальних і суспільних інтересів, що є основою успішної навчальної діяльності та подальшої професійної реалізації.

Отже, ключовим завданням освітнього процесу є не лише підвищення професійної підготовки здобувачів освіти, але й всебічний розвиток особистості з активною життєвою позицією, здатної до самовизначення, саморозвитку та свідомої професійної діяльності. Мотивація (як внутрішня, так і зовнішня), спрямованість, осмисленість процесу навчання, а також чітко визначені цілі є важливими факторами, що визначають характер мотивів до навчальної діяльності.

1.3. Особливості мотивації до вивчення іноземної мови у школярів підліткового віку

Сучасна освіта виходить за межі традиційного навчання читанню та письму, перетворюючись на складний процес, спрямований на формування всебічно розвиненої особистості. Це не лише передача знань, але й розвиток самосвідомості, системи норм і цінностей, вміння ефективно спілкуватися, приймати рішення, контролювати свої бажання та поведінку, а також долати перешкоди та протистояти зовнішньому тиску. Метою сучасної освіти є підготовка молоді до успіху, що передбачає не лише засвоєння навчального матеріалу, а й врахування вікових і психологічних особливостей учнів, що відіграє важливу роль у навчальному процесі, зокрема у вивченні іноземної мови.

Згідно з теорією Еріка Еріксона, люди проходять через різні стадії розвитку, і на кожній з них вони стикаються з певними перешкодами, які потрібно подолати для досягнення особистісного розвитку [50]. Під час підліткового віку, коли фізіологічні зміни відбуваються дуже швидко, вивчення іноземної мови збігається з психологічними та поведінковими

змінами. Це може призвести до зниження інтересу до навчання, погіршення оцінок та ускладнення відносин з батьками й вчителями [34].

Відповіді підлітків на запитання вчителів стають більш простими й часто грубими, що може створювати враження їхньої недостатньої обізнаності або невпевненості у своїх знаннях. Це може впливати на суб'єктивну оцінку вчителів, які часто не враховують особливості розвитку центральної нервової системи підлітків. Для ефективної роботи з цією віковою категорією вчителям необхідно використовувати «дорослий стиль» спілкування, приділяти увагу підтримці та довірі, а також заохочувати учнів до відкритого обговорення труднощів і результатів їхньої роботи.

Цей віковий період відзначається найбільшою диспропорцією в рівні й швидкості розвитку, що багато в чому визначається біологічними факторами. Найважливішою психологічною проблемою підліткового віку є почуття дорослості, яке формує новий рівень амбіцій і очікувань, хоча підлітки ще не досягли цього статусу. Це породжує внутрішній конфлікт і відображається в самосприйнятті підлітків. Водночас це період, коли закінчується дитинство і починається процес дорослішання, а головним прагненням особистості стає самореалізація [36].

На етапі навчання в середній школі (7-9 класи) підлітки проявляють більшу соціальну активність, спрямовану на засвоєння нових моделей поведінки та цінностей. Їхня мова стає більш структурованою, а інтерес до самопізнання і самоствердження зростає. Вони виявляють щирість щодо своїх інтересів і прагнуть до незалежності. Підлітковий вік є найскладнішим періодом дитинства, оскільки в цей час формуються основи моралі, соціальні установки та ставлення до себе і суспільства. Це також період стабілізації особистісних якостей і встановлення основних форм міжособистісної взаємодії.

Основними мотиваційними лініями підлітків є прагнення до самовдосконалення, самовираження і самоствердження, що дозволяє їм формувати свою ідентичність і досягати особистісних цілей. Таким чином,

завдання освіти полягає не тільки в академічному навчанні, а й у сприянні всебічному розвитку особистості, здатної до самостійного мислення та самореалізації.

Підлітки та старші школярі знаходяться у процесі пошуку своєї ідентичності та свого місця у світі, що пов'язано з процесом особистісної самоідентифікації. Для них велике значення має думка інших і те, як їх оцінюють оточуючі. Реакції людей впливають на формування їхнього образу себе, який, після певної переробки, проєктується назовні. Зрозуміло, що кожен підліток прагне демонструвати позитивний образ себе. У цьому контексті будь-які дії, пов'язані з вимовою іноземною мовою, побудовою інтонаційних моделей або навіть помилками в мовленні можуть викликати у учнів тривогу і страх. Особливо у спільнотах, де сильний страх зробити помилку, оскільки це асоціюється з «втратою обличчя». Як наслідок, учні з віком стають менш активними на уроках, часто відмовчуються, що, безумовно, впливає на їхню мотивацію до навчання.

Інтерес є важливим чинником у формуванні мотивації. Учні демонструють індивідуальний інтерес до вивчення англійської мови, коли їх цікавлять англомовні країни, вони дізнаються про нові аспекти відомих тем, або коли ідентифікують себе з темою уроку. Мотивуючим фактором також є відчуття, що вчитель сам виявляє професійний інтерес до предмету, а навчальний зміст є практично корисним. Під час пошуку сенсу життя та себе у світі старших школярів цікавить питання необхідності англійської мови у їхньому житті. Для багатьох учнів мета вивчення мови може полягати в бажанні навчатися у англомовному університеті в майбутньому, але це віддалена перспектива. Ближчі ж перспективи включають мотивацію, коли учні мають англомовних друзів або цікавляться культурою США, зокрема музикою та кіномистецтвом.

Ставлення учнів до англійської мови та культури США суттєво впливає на їхню мотивацію до навчання. Багато учнів вивчають англійську мову через інтерес до Сполучених Штатів, і на формування цього інтересу впливає імідж

країни, створений у суспільстві. Для багатьох учнів такі риси, як старанність, надійність, інноваційність та екологічна свідомість, асоціюються з образом Сполучених Штатів. Таким чином, формування мотивації залежить не тільки від безпосереднього впливу вчителя, але й від особистих причин учнів, а також їхнього досвіду вивчення інших іноземних мов.

Вчитель, орієнтуючись на потреби та інтереси учнів, може підтримувати мотивацію на належному рівні, організовуючи навчальний процес у цікавій та інтерактивній формі. Процес розвитку особистості відбувається у співпраці тих, хто навчає, і тих, хто навчається. Завдання вчителя полягає у тому, щоб організувати навчальний процес так, щоб учні могли не лише отримувати знання, але й розвивати свою особистість. Діяльність вчителя може мати безпосередній вплив на мотивацію учнів до вивчення англійської мови. Мотивування не повинно бути однобічним процесом, коли вплив на учня здійснюється виключно зовнішньо, з метою спонукати його до дії. Такий підхід може бути неефективним, оскільки він не враховує потреб і мотивів конкретного учня в даний момент часу. Учень не повинен бути об’єктом для виконання вимог, що висуваються з боку вчителя. Важливо враховувати індивідуальні мотиви та надавати учням можливості для реалізації їх власних стимулів до навчання.

Підлітковий вік, попри наявність певних психологічних суперечностей, також відзначається вираженою пізнавальною активністю учнів. Цей період характеризується готовністю та бажанням школярів самостійно вивчати новий матеріал, досліджувати теми, які виходять за межі класної програми, і активно шукати інформацію, що їх цікавить. Підлітки прагнуть самостійно розширювати свої знання з предметів, вони готові застосовувати вивчене не лише під час навчання, але й у повсякденному житті та вивченні інших дисциплін. У цьому віці учні починають формувати особистісні цінності, шукати баланс між власними інтересами та потребами інших.

Щоб ефективно задовольнити цю потребу в саморозвитку, важливо, щоб навчальні теми були тісно пов’язані з культурою та життям країни, мову якої

учні вивчають. Наприклад, читання іншомовних книг, журналів і газет, перегляд телепередач, документальних і художніх фільмів сприяє не лише розширенню світогляду учнів, але й підвищенню їхньої обізнаності в різних сферах людського життя. Діти охоче розповідають іноземною мовою про події, які вони бачили, читали або чули, пов’язані з країною, мову якої вивчають. Така комунікативна практика зміцнює їхню мотивацію до вивчення мови.

Важливим аспектом підвищення пізнавальної активності є усвідомлення як учнями, так і вчителями того факту, що вивчення іноземної мови не обмежується лише спеціально організованими заходами в межах уроків. Існує багато інших можливостей для реалізації комунікативних потреб у навчальній діяльності. Важливу роль у цьому процесі відіграє зацікавленість самого викладача, його здатність привернути увагу учнів до теми, популяризувати навчальні матеріали, такі як фільми або телепередачі. Це стимулює самостійну діяльність учнів і готує їх психологічно до сприйняття нової інформації.

Згідно з національними стандартами, головною метою навчання іноземної мови на базових курсах є надання учням можливості оволодіти базовими знаннями іншомовного спілкування, а також забезпечення виховання та всебічного розвитку особистості під час цього процесу. Національні стандарти передбачають базовий рівень володіння іноземною мовою, якого повинні досягти всі учні загальноосвітньої школи. Для учнів 7-9 класів цей рівень передбачає здатність спілкуватися в стандартних ситуаціях іноземною мовою з носіями мови, використовувати письмо, а також читати та розуміти прості тексти. Проте за сприятливих умов ці контрольні рівні можуть бути перевищені.

У підлітковому віці спостерігається активний розвиток аналітичних і синтетичних здібностей, а також прагнення зрозуміти досліджуване явище, спираючись на словесно-логічну (семантичну) пам’ять. Це дозволяє учням 7-9 класів усвідомлювати мову як систему, основними компонентами якої є лексика, фонетика та граматика. На цьому етапі граматичні явища, засвоєні

через лексику на початкових етапах навчання, узагальнюються та подаються як системи правил. Індукційний метод подання матеріалу, за якого учні самостійно формулюють правила, є особливо ефективним, оскільки сприяє глибшому усвідомленню граматичних структур.

Засвоєння граматичних структур на рівні навичок досягається завдяки домашнім тренуванням із використанням умовних засобів спілкування та комунікативної практики. Дуже ефективними є комп'ютерні вправи із зразками виконання, підтримкою та контролем [16]. Учні основної школи повинні оволодіти іншомовним мовленням, спираючись на мовленнєвий матеріал, який вивчається. Це означає, що їхня комунікація обмежується лексико-граматичним оформленням, різноманітністю тем і ситуацій.

Вивчення іноземної мови також сприяє формуванню системи цінностей та вихованню. Це відбувається через підбір навчальних матеріалів, що відображають загальнолюдські моральні цінності, та через використання проблемних завдань, які потребують вираження особистих почуттів і думок. Ознайомлення учнів із культурою країни, мову якої вони вивчають, не тільки підвищує практичність навчання, а й сприяє їхньому загальному розвитку, формуючи інтерес до вивчення мови та виховуючи активних особистостей.

При вивченні англійської мови українськими учнями варто враховувати низку психологічних і педагогічних аспектів. Когнітивні можливості учнів цього віку дозволяють їм опановувати нові абстрактні поняття, що є важливою передумовою для вивчення іноземної мови. Водночас їхня мовна чутливість може потребувати спеціальних методик для навчання фонетики та вимови.

Мотивація учнів є ключовим фактором у процесі навчання, і педагоги повинні створювати сприятливе середовище, яке стимулюватиме інтерес учнів до предмета. Мотивацію також впливають індивідуальні інтереси учнів, їхній емоційний стан, а також культурний контекст. Наприклад, інтерес до англомовної культури, літератури та традицій сприяє кращому засвоєнню мови.

Використання інтерактивних методик, таких як рольові ігри, групові проекти та спільне навчання, є важливими компонентами успішного засвоєння іноземної мови. Ці методи сприяють активній участі учнів і дозволяють практикувати мову в реальних комунікативних ситуаціях.

Таким чином, під час викладання англійської мови в основній школі необхідно враховувати психологічні та педагогічні особливості учнів. Це допоможе створити ефективні навчальні стратегії, які сприятимуть успішному засвоєнню мови.

Мотивація визначається як багатокомпонентний процес, що включає внутрішні та зовнішні чинники, які спонукають до діяльності, визначають її спрямованість і забезпечують досягнення навчальних цілей. Виявлено, що структура мотивації має динамічний характер і може змінюватися залежно від вікових особливостей, когнітивних чинників та організаційних умов.

Проведений аналіз наукових джерел дозволив виділити основні підходи до вивчення навчальної мотивації: мотивація як внутрішній процес, що базується на особистісних потребах і інтересах, а також мотивація як зовнішній вплив, зумовлений соціальними та педагогічними чинниками. Важливість внутрішньої мотивації виявляється у її тісному зв’язку з когнітивною активністю та здатністю до самостійного навчання. Зовнішня мотивація, натомість, базується на системі заохочень і покарань, але може сприяти зниженню інтересу до навчання при відсутності підтримки внутрішніх мотивів.

У контексті вивчення іноземної мови було визначено специфічні особливості навчальної мотивації учнів, зокрема значення вікових змін у підлітковому віці, вплив соціальних стосунків, а також культурних факторів. Особливу увагу було приділено мотивації, пов’язаній із професійними та особистісними цілями учнів, які включають прагнення до самореалізації, розвитку комунікативних навичок і соціальної інтеграції.

Таким чином, виявлено необхідність інтеграції внутрішніх і зовнішніх підходів до формування навчальної мотивації, орієнтуючись на індивідуальні

особливості учнів і використовуючи інноваційні методи навчання. Виявлено, що успішне навчання залежить від цілісного підходу до мотиваційного розвитку, який включає як внутрішні інтереси учнів, так і стимулювання зовнішніми педагогічними засобами.

РОЗДІЛ 2
ОПИС ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

2.1. Мета, завдання та методи емпіричного дослідження

Метою дослідження є вивчення психологічних аспектів навчальної мотивації учнів під час вивчення іноземної мови, визначення факторів, що впливають на її формування, та розробка програми впровадження інноваційних технологій, а також емпіричне обґрунтування її ефективності у підвищенні мотиваційної активності учнів.

Завдання дослідження:

1. Дослідити особливості наявної мотивації учнів на уроках іноземної мови.
2. Застосувати запропоновану програму на покращення мотиваційної складової для учнів на уроках іноземної мови.
3. Провести контрольний етап опитування.
4. Оцінити ефективність програми.

Методики дослідження:

1. Методика спрямованості навчальної мотивації [20].
2. Методика парних порівнянь мотивів [37].

Для оцінки ефективності впровадженої програми на покращення мотиваційної складової для учнів на уроках іноземної мови було використано Коефіцієнт кореляції Пірсона.

Дослідження було проведено в кілька етапів.

Перший етап дослідження полягав у теоретичному вивченні літератури з теми навчальної мотивації та її впливу на успішність учнів. Було розглянуто основні концепції мотивації, зокрема мотиви досягнення, самовизначення та

соціального визнання. Увага приділялася ролі вчителя та соціального середовища у формуванні стійкої мотивації до вивчення іноземної мови.

На другому етапі було проведено ретельний відбір та адаптацію психодіагностичних методик для оцінки рівня навчальної мотивації та впливу різних факторів на неї. Зокрема, адаптовано методику парних порівнянь для оцінки мотиваційних пріоритетів учнів, методику спрямованості навчальної мотивації для визначення структури мотивації та рівня зацікавленості у вивченні іноземної мови. Було також підготовлено тестові завдання та стимульний матеріал для більш точного визначення мотиваційних аспектів.

Третій етап полягав у проведенні емпіричного дослідження на базі підібраних методик. Учасники дослідження заповнювали опитувальники для оцінки своєї мотивації, самооцінки та тривожності. Зібрані дані були піддані первинній психолого-статистичній обробці.

Четвертий етап включав проведення формувального експерименту, спрямованого на підвищення рівня навчальної мотивації. Було розроблено програму, яка включала використання інтерактивних методів навчання, позитивне підкріплення та групові активності, спрямовані на заохочення інтересу до іноземної мови. Після впровадження програми учні знову проходили тестування з використанням методик, що дозволило повторно оцінити рівень мотивації.

На заключному етапі проведено аналіз результатів формувального експерименту з метою перевірки ефективності програми. За допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона було оцінено зміни в рівнях мотивації, самооцінки та тривожності учнів. Результати порівняльного аналізу показали значущі покращення в рівнях мотивації та зниження рівня тривожності після впровадження програми.

Очікувані результати дослідження передбачали виявлення певних закономірностей у рівні навчальної мотивації серед учнів, що вивчають іноземну мову, та ідентифікацію факторів, які сприяють підвищенню мотивації до навчання. Зокрема, було припущено, що такі фактори, як соціальна

підтримка з боку вчителів та однолітків, академічні досягнення, рівень тривожності та самооцінка, матимуть істотний вплив на мотивацію учнів. Результати дослідження мали стати основою для розробки ефективних методів підвищення навчальної мотивації, які могли б бути впроваджені як у навчальному процесі, так і в рамках психологічного консультування та підтримки.

Важливим компонентом дослідження було дотримання етичних норм на всіх етапах його проведення. Дослідження ґрунтувалося на принципах добровільності та інформованої згоди. Кожен учасник був детально ознайомлений з метою, завданнями, методами дослідження та можливими його наслідками. Учасники мали можливість поставити запитання та отримати необхідні пояснення перед тим, як надати згоду на участь. Це забезпечувало прозорість дослідження та дотримання прав усіх респондентів.

Конфіденційність даних також була суворо забезпечена. Анонімність учасників підтримувалася на всіх етапах збору та аналізу даних, а результати не розголошувалися без їхньої попередньої згоди. Зібрані дані використовувалися виключно в узагальненій формі, що виключало можливість ідентифікації учасників.

Крім того, дослідження дотримувалося принципу поваги до прав і гідності учасників, забезпечуючи їм комфортні умови та можливість вільно припинити свою участь на будь-якому етапі без негативних наслідків. Це дозволило створити безпечне та підтримуюче середовище для учасників, що сприяло отриманню надійних та об’єктивних результатів.

Отримані результати можуть бути використані для:

- розробки програм і тренінгів з підвищення навчальної мотивації;
- удосконалення психологічного супроводу у навчальних закладах;
- створення методичних рекомендацій для викладачів з підтримки мотивації учнів.

Таким чином, дослідження має як теоретичне, так і практичне значення. Розроблені рекомендації сприяють покращенню психологічного благополуччя

учнів та їхньої мотивації до навчання, що може позитивно вплинути на рівень їхніх знань і успішність у навчанні.

Для проведення дослідження нами було використано такі методики:

1. Методика спрямованості навчальної мотивації.

2. Методика парних порівнянь мотивів.

Методика «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» є одним із широко використовуваних інструментів для оцінки рівня мотивації учнів у процесі навчання, зокрема для аналізу мотивів вивчення конкретних навчальних предметів. Ця методика дозволяє виявити, наскільки сильно внутрішні та зовнішні мотиви впливають на ставлення учнів до навчального процесу. Вона є ефективним засобом для глибшого розуміння особливостей мотиваційної сфери, що може сприяти підвищенню якості освітнього процесу.

Методика складається з 20 тверджень, кожне з яких спрямоване на оцінку різних аспектів мотивації до вивчення певного предмета. Відповіді респондентів оцінюються за чотирибальною шкалою: «цілком згоден» (++), «швидше згоден» (+), «швидше не згоден» (–), «не згоден» (—). Після обробки результатів за ключем оцінюється загальна сума балів, яка свідчить про рівень внутрішньої чи зовнішньої мотивації.

Рівні мотивації за методикою спрямованості навчальної мотивації:

1. внутрішня мотивація (11–20 балів) означає, що учень захоплений процесом навчання і відчуває задоволення від вивчення предмета, прагне самостійного поглиблення знань, активно включається в навчальний процес.

2. зовнішня мотивація (0–10 балів) свідчить про те, що учень мотивований, в основному, зовнішніми факторами (оцінками, похвалою, вимогами вчителя) і не має внутрішнього інтересу до предмета.

Практичне застосування методики включає такі сфери:

– виявлення рівня мотивації учнів для розуміння причин навчальних труднощів;

– визначення мотиваційного профілю учнів для розробки індивідуальних підходів у навчанні;

– оцінка ефективності педагогічних підходів та формування рекомендацій для підвищення якості навчання.

Надійність та валідність методики були перевірені через тести на різних вибірках, де методика показала високі показники точності та узгодженості. Завдяки цьому методика спрямованості навчальної мотивації є надійним інструментом для оцінки мотивації до навчання і може застосовуватися для учнів різного віку, починаючи з 12 років, за умови, що вони здатні до самоаналізу та адекватного самозвіту.

Методика «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» (за В. Ф. Моргуном) є одним з дієвих інструментів для вивчення мотиваційної структури школярів у різних видах діяльності, зокрема в освітньому процесі. Вона дозволяє дослідити місце мотивації навчання серед інших видів діяльності, а також визначити пріоритетні мотиви, які є найпривабливішими для учнів. Це надає можливість виявити особливості мотиваційної сфери, які можуть використовуватися для покращення навчального процесу.

Методика складається з двох основних частин:

1. Анкетування – дозволяє визначити загальне місце мотивації навчання серед інших видів активності школяра, таких як хобі, спорт, творчість тощо.

2. Парні порівняння мотивів – дозволяють зіставити різні мотиви діяльності, що допомагає виявити найбільш значущі для учнів мотиви.

Дослідження за методикою парних порівнянь мотивів проводиться в два етапи.

І етап – анкетування.

На першому етапі учні відповідають на серію питань, спрямованих на виявлення їхніх уподобань та джерел позитивного і негативного настрою в школі. Питання стосуються таких тем, як джерела радості та смутку, улюблені заняття, взаємодія з однолітками, інтереси та захоплення. Відповіді учнів аналізуються за кількістю згадок певних видів діяльності, що допомагає побудувати загальну картину мотиваційної структури учня.

ІІ етап – парні порівняння мотивів.

На цьому етапі учням пропонується вибрати між парою суджень, які відображають різні види мотивації. Кожне судження в парі представляє певний мотив (наприклад, мотив спілкування, мотив обов'язку, мотив творчості тощо). Учні обирають судження, яке краще відповідає їхнім інтересам. Це дозволяє визначити ієрархію мотивів, де можна виділити найбільш привабливі для школяра аспекти діяльності.

Результати анкетування та парних порівнянь обробляються шляхом підрахунку кількості згадок певних мотивів. Це дозволяє отримати загальне уявлення про мотиваційну структуру кожного учня та всієї групи загалом. Визначаються наступні мотиви:

- мотив функціонування (ігровий) – займатися захоплюючою справою;
- мотив обов'язку (трудовий) – доводити почату справу до кінця;
- мотив спілкування – активно взаємодіяти з іншими людьми;
- мотив саморозвитку – удосконалювати свої особисті якості та здібності;
- мотив шкільного навчання – навчатися під керівництвом учителя;
- мотив відтворення – виконувати рутинні обов'язки;
- мотив творчості – творчо та самостійно виконувати завдання;
- перцептивний мотив – спостерігати за оточенням, слухати;
- моторно-продуктивний мотив – виконувати фізичну роботу, щось майструвати;
- мовленнєво-розумовий мотив – розповідати, розмірковувати.

Після обробки результатів формується висновок про індивідуальну структуру мотивації кожного учня та загальний профіль мотивації класу. Ієрархія мотивів дозволяє визначити, які аспекти діяльності є найбільш привабливими для школярів, що, в свою чергу, допомагає педагогам знайти оптимальні підходи для підтримки й розвитку їхньої мотивації в навчанні.

Методика «Парні порівняння мотивів діяльності» є ефективним інструментом для:

– діагностики мотиваційних уподобань учнів;

– виявлення сильних і слабких сторін у навчальній мотивації;

– розробки рекомендацій для педагогів щодо оптимізації навчального процесу відповідно до інтересів учнів.

Завдяки цій методиці вчителі можуть більш глибоко зрозуміти мотиваційну структуру своїх учнів і розробити стратегії, спрямовані на покращення мотивації в навчанні.

Коефіцієнт кореляції Пірсона є статистичним інструментом, який використовується для визначення сили і напряму лінійного зв'язку між двома кількісними змінними. У контексті досліджень навчальної мотивації та психологічних особливостей учнів, коефіцієнт кореляції Пірсона дозволяє дослідникам встановити взаємозв'язки між такими показниками, як мотивація, самооцінка, тривожність та академічна успішність.

Коефіцієнт Пірсона позначається символом *r* і має значення в діапазоні від -1 до +1:

– Значення *r* близьке до +1 свідчить про сильний позитивний лінійний зв'язок між змінними, тобто, коли одна змінна зростає, інша також зростає.

– Значення *r* близьке до -1 вказує на сильний негативний лінійний зв'язок, тобто, коли одна змінна зростає, інша зменшується.

– Значення *r* близьке до 0 означає відсутність або слабкий лінійний зв'язок між змінними.

У дослідженнях навчальної мотивації коефіцієнт Пірсона використовується для встановлення взаємозв'язків між мотиваційними установками і такими факторами, як самооцінка або рівень тривожності учнів. Наприклад, позитивний кореляційний зв'язок між внутрішньою мотивацією і академічною успішністю може свідчити про те, що учні з високим рівнем внутрішньої мотивації досягають кращих результатів у навчанні.

Для розрахунку коефіцієнта кореляції Пірсона використовують формулу:

$$\mathbb{R}_{X,Y} = \frac{\operatorname{cov}(X,Y)}{\sqrt{\mathrm{D}[X]} \cdot \sqrt{\mathrm{D}[Y]}},$$

де *cov* – коваріація, *D* – дисперсія випадкової величини.

Розгорнутий варіант формули має такий вигляд:

$$\mathbb{R}_{X,Y} = \frac{\mathbb{M}[XY] - \mathbb{M}X \cdot \mathbb{M}Y}{\sqrt{(\mathbb{M}[X^2] - (\mathbb{M}X)^2)} \cdot \sqrt{(\mathbb{M}[Y^2] - (\mathbb{M}Y)^2)}},$$

Після обчислення значення *r* інтерпретується відповідно до загальноприйнятих критеріїв:

- 0.1–0.3 – слабкий зв’язок,
- 0.3–0.5 – помірний зв’язок,
- 0.5 і більше – сильний зв’язок.

Використання коефіцієнта Пірсона у дослідженні дозволяє:

1. Оцінити ефективність педагогічних підходів (наприклад, чи впливає внутрішня мотивація на академічні результати).
2. Встановити ключові чинники, які впливають на самооцінку та емоційний стан учнів.
3. Перевірити ефективність програм підвищення мотивації та самооцінки, впроваджених у процесі навчання.

Таким чином, коефіцієнт кореляції Пірсона є важливим статистичним інструментом для встановлення значущих взаємозв’язків між змінними, що допомагає приймати обґрунтовані рішення в контексті психологічного і педагогічного супроводу учнів.

2.2. Характеристика вибірки досліджуваних

У процесі дослідження вибірка складалася з учнів 7-х класів Запорізької гімназії №110 Запорізької міської ради, загальною кількістю 29 осіб. Дослідження охоплювало як хлопців, так і дівчат, що дозволило отримати збалансовані дані щодо мотиваційних та психологічних аспектів навчальної діяльності серед учнів середнього шкільного віку. Кількісні й якісні

характеристики вибірки сприяли адекватному порівнянню різних мотиваційних чинників у дівчат та хлопців.

Вибірка досліджуваних складалася з учнів 12–13 років, що відповідає середньому шкільному віку, в якому спостерігається підвищена чутливість до соціальної оцінки та розвиток мотивації досягнення успіху. Це є важливим фактором, оскільки учні цього віку активно розвивають навички самостійного навчання і демонструють різні рівні готовності до виконання складніших завдань.

Дослідження проводилося на базі навчального закладу, де учні мали змогу брати участь у тестуванні в комфортних умовах, що сприяло отриманню достовірних результатів. Усі анкети та тести заповнювалися у класній кімнаті під керівництвом викладача, що забезпечувало дисциплінованe виконання завдань і підтримувало мотивацію учнів до участі. Крім того, дані збиралися в першій половині дня, коли учні зазвичай проявляють найвищу активність і здатність до концентрації.

У процесі дослідження враховувалися соціальні зв’язки учнів, особливо те, як вони впливають на мотивацію до навчання. Виявлення рівня соціальної підтримки та колективної взаємодії було важливим аспектом, адже учні цього віку мають сильну потребу в належності до групи.

Попередньо досліджено середній рівень успішності учнів, що дозволило зробити припущення про можливий вплив навчальної мотивації на їхню академічну результативність. Середній бал з усіх предметів становить 7,5 із 12 можливих, що вказує на середній рівень загальної успішності учнів. Мінімальний бал, зафіксований у вибірці, становить 5 балів, а максимальний – 10 балів.

Середній бал з англійської мови складає 7.8 із 12 можливих, що дещо вище за загальний середній показник. Мінімальний бал з англійської мови – 5, а максимальний – 11, що свідчить про певну різницю в рівнях володіння предметом серед учнів.

Рис. 2.1. Загальна середня успішність респондентів

У ході дослідження також бралися до уваги аспекти психоемоційного стану учнів, адже емоційний фон може суттєво впливати на мотивацію до навчання, особливо в умовах навантаження та складних завдань.

Рис. 2.2. Середня успішність респондентів з англійської мови

Учасники дослідження були обрані так, щоб отримані результати можна було екстраполювати на ширшу групу учнів середнього шкільного віку. Завдяки рівномірному розподілу за статтю та близьким віковим характеристикам, вибірка є репрезентативною і відображає загальні закономірності мотивації серед учнів 7-х класів.

2.3. Аналіз результатів емпіричного дослідження мотивації учнів

Перед початком експерименту було проведено первинне тестування, яке дозволило оцінити початковий рівень навчальної мотивації, інтересів та пріоритетів учнів 7-х класів.

У тестуванні на спрямованість навчальної мотивації за методикою Спрямованості навчальної мотивації було зафіксовано наступні результати (рис. 2.3).

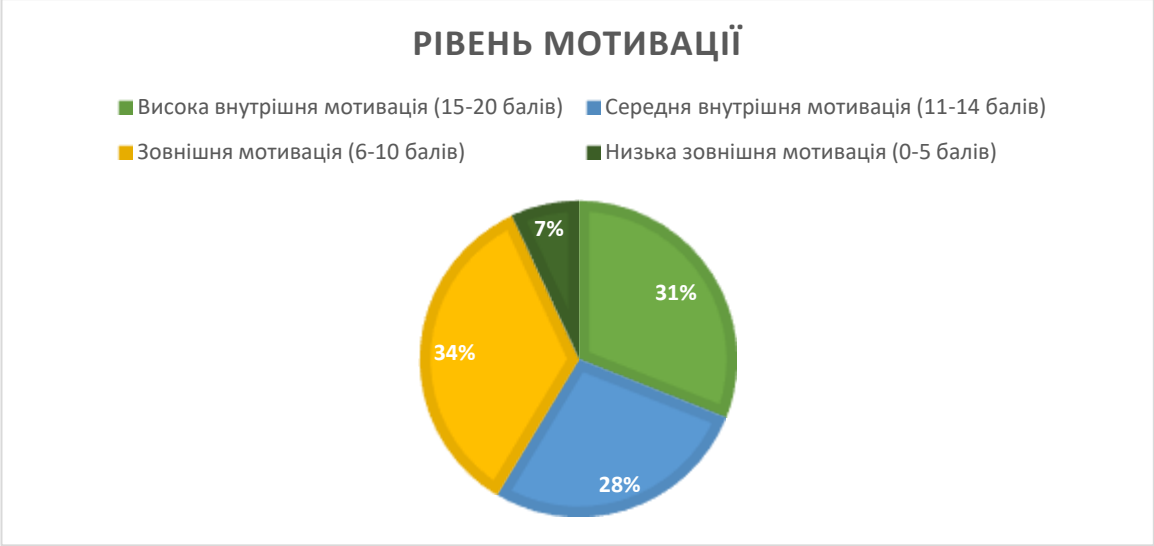

Рис. 2.3. Узагальнені результати респондентів за методикою «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» до впровадження програми використання інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації

Результати первинного тестування за методикою «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» показали чіткий розподіл типів мотивації серед учнів 7-х класів. Переважна більшість респондентів виявила середній або високий рівень внутрішньої мотивації. До категорії з високою внутрішньою мотивацією увійшли 9 учнів. Ці учні висловили значну зацікавленість у навчальному процесі, прагнули отримувати нові знання, залучалися до навчальних завдань з власного бажання. Вони отримали від 15 до 20 балів, що свідчить про активну залученість у навчання.

До категорії середньої внутрішньої мотивації належить 8 учнів, які набрали від 11 до 14 балів. Вони також мають інтерес до навчання, але можуть потребувати підтримки або стимулів для збереження мотивації. Ці учні виконують завдання на задовільному рівні, але менш ініціативні у навчальному процесі.

Група учнів із зовнішньою мотивацією включає 10 респондентів, які набрали від 6 до 10 балів. Для них навчання виступає засобом досягнення зовнішніх цілей, таких як отримання оцінок або схвалення від вчителів та батьків. Ці учні менше зацікавлені у навчальному матеріалі, а більшу цінність для них мають результати, отримані від навчальної діяльності.

Найменша група, яка складається з 2 учнів, виявила низький рівень мотивації і набрала від 0 до 5 балів. Учні цієї групи не проявили суттєвого інтересу до навчання і потребують додаткових стимулів для залучення до навчального процесу. Їхня мотивація переважно базується на зовнішніх чинниках або вимогах, а інтерес до предмета залишається низьким.

Рис. 2.4. Узагальнені результати респондентів за методикою «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» (за В. Ф. Моргуном) до впровадження програми використання інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації

Результати за методикою «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» показують різноманітність домінуючих мотивів серед учнів 7-х класів. Більшість учнів обрали мотиви функціонування та саморозвитку, які є основними у 21% і 17% респондентів відповідно. Учні з ігровим мотивом відчувають залучення до активних, захоплюючих занять, які підтримують їхню зацікавленість та активність у навчанні. Водночас мотив саморозвитку передбачає прагнення до вдосконалення, і учні з таким мотивом приділяють увагу власному розвитку, шукаючи можливості для особистісного зростання.

Мотив обов'язку переважає у 14% учнів і відображає орієнтацію на виконання завдань, значущих для інших, з усвідомленням їхньої важливості. Такі учні намагаються довести розпочате до кінця і відповідально ставляться до своїх обов'язків. Мотив спілкування, який є домінуючим у 10% респондентів, свідчить про інтерес до взаємодії з іншими учнями, де навчання відбувається через обмін думками та колективну діяльність.

Мотиви шкільного навчання, творчості та перцептивний займають по 7-10% вибірки. Учні, орієнтовані на шкільне навчання, надають перевагу виконанню завдань під керівництвом учителя, де структура та підтримка забезпечують стабільність у процесі навчання. Ті, для кого творчість є основним мотивом, обирають заняття, де можна застосовувати індивідуальний підхід, працювати над новими ідеями або розробляти проекти. Перцептивний мотив, що також поширений серед деяких учнів, означає інтерес до спостереження та слухання.

Моторно-продуктивний і мовленнєво-розумовий мотиви є найменш поширеними, кожен з них домінує лише у 3% респондентів. Учні з моторно-продуктивним мотивом залучені до діяльності, яка передбачає фізичну активність або практичні завдання, що потребують ручної роботи. Мовленнєво-розумовий мотив проявляється у респондентів, які надають перевагу діяльності, що вимагає розумових зусиль, обдумування та переказу інформації.

Результати першого етапу емпіричного дослідження навчальної мотивації учнів під час вивчення іноземної мови, що дозволило визначити особливості її проявів до та після впровадження інноваційної педагогічної програми. Проведений аналіз продемонстрував, що навчальна мотивація є багаторівневим феноменом, який відображає взаємодію когнітивних, емоційних і поведінкових компонентів.

Застосовані методики, зокрема «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» та «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» (В. Ф. Моргун), дозволили отримати кількісні дані щодо рівнів внутрішньої та зовнішньої мотивації, а також домінуючих мотивів діяльності учнів. Виявлено, що до впровадження програми більшість учнів демонстрували середній рівень внутрішньої мотивації, тоді як зовнішня мотивація мала значний вплив на їхнє ставлення до навчання. Основними мотивами діяльності були ігровий, обов’язку, саморозвитку та творчості, що підкреслює різноманітність підходів учнів до навчального процесу.

РОЗДІЛ 3
ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

3.1. Психолого-педагогічні методи стимулювання навчальної мотивації

Для формування ефективних навичок іноземної мови має бути сформована внутрішня мотивація. Навчальна мотивація є основним аспектом освітнього процесу на уроках іноземної мови, оскільки забезпечує активне залучення учнів до пізнавальної діяльності. Методи стимулювання мотивації впливають на внутрішні та зовнішні чинники, спонукаючи школярів до вивчення нового матеріалу. У психолого-педагогічній практиці методи стимулювання навчальної мотивації поділяють на методи формування пізнавального інтересу та методи виховання почуття обов'язку й відповідальності.

Емоційний компонент залишається важливим елементом стимулювання пізнавального інтересу під час вивчення іноземної мови. Залучення матеріалів, які викликають у школярів позитивні емоції, сприяє глибшому засвоєнню знань. Використання відеоматеріалів, зображень та інтерактивних платформ створює сприятливі умови для розвитку інтересу до вивчення теми. Наприклад, під час уроку англійської мови можна організувати завдання на порівняння святкових традицій у Великобританії, США та Австралії. Учні переглядають відео, аналізують отриману інформацію та створюють короткі описи святкових заходів, що сприяє розвитку мовленнєвих навичок і культурного кругозору.

Залучення інтерактивних інструментів дозволяє зробити урок більш динамічним і захопливим. Використання платформи **Padlet** для створення спільної «мовної стіни» на тему «Моє ідеальне місто» сприяє активній взаємодії учнів. Учні додають власні записи, малюнки або фотографії,

супроводжуючи їх англійськими описами. Ця діяльність розвиває креативність, мовленнєві компетенції та навички роботи з сучасними технологіями. Поєднання візуальних матеріалів і текстів стимулює інтерес до виконання завдання та сприяє глибшому розумінню теми.

Інтеграція елементів проблемного навчання дає змогу організувати урок таким чином, щоб учні брали активну участь у пошуку рішень. Наприклад, на уроці англійської мови, присвяченому темі «Екологічні проблеми», учні працюють у малих групах, обговорюючи способи зменшення негативного впливу на довкілля. Висловлюючи свої думки англійською мовою, учні застосовують нову лексику та вирази в реальному контексті. Такий підхід сприяє розвитку не лише мовленнєвих, але й аналітичних навичок.

Поєднання проблемного навчання з міжпредметними зв’язками забезпечує розширення контексту та розвиток критичного мислення. Наприклад, інтеграція уроків англійської мови та географії дозволяє учням вивчати екосистеми англомовних країн, використовуючи автентичні тексти, карти та фотографії. Учні обговорюють вплив змін клімату на різні регіони, формулюють висновки англійською мовою, що сприяє як засвоєнню нової лексики, так і формуванню екологічної свідомості.

Уроки, які містять елементи несподіванки чи інтриги, ще більше стимулюють інтерес учнів. Наприклад, під час опрацювання теми «Подорожі» учитель може запропонувати інтерактивне завдання: «Виберіть три загадкові місця для відвідування, використовуючи опис у тексті». Учні шукають інформацію в англійських джерелах, готують презентації та обговорюють результати з однокласниками. Такий підхід забезпечує високий рівень залученості учнів і сприяє формуванню навичок дослідження.

Ігрові форми навчання забезпечують ефективний розвиток мовленнєвих навичок, створюючи захопливу атмосферу на уроках іноземної мови. Використання інтерактивних завдань у формі гри мотивує учнів до активної участі, сприяє закріпленню лексичного і граматичного матеріалу. Наприклад, гра «Guess the Job» передбачає опис професій за допомогою раніше вивченої

лексики. Учні, які слухають описи, задають уточнювальні запитання, намагаючись вгадати професію. Такий підхід розвиває комунікативні навички, заохочує до використання творчих підходів у мовленні та підвищує мовну компетентність.

Робота в парах чи групах у форматі дидактичних ігор сприяє формуванню співпраці та закріпленню нового матеріалу. Наприклад, під час гри «Find the Match» учні об’єднуються в групи, отримують картки зі словами та їхніми визначеннями, а завданням є знайти відповідність. Такий формат активізує увагу, сприяє кращому запам’ятовуванню лексики та розвиває командний дух. Важливим аспектом є те, що ігрова діяльність сприяє створенню невимушеної атмосфери, яка стимулює навчальну мотивацію.

Проектні завдання відіграють важливу роль у формуванні почуття відповідальності. Підготовка презентацій або колективних робіт дозволяє учням брати участь у довготривалих завданнях, які потребують планування та самостійної роботи. Наприклад, проект «Сучасні винаходи, які змінили світ» передбачає розподіл завдань між учасниками. Один учень збирає інформацію, інший готує візуальний матеріал, ще один відповідає за підготовку виступу англійською мовою. Такий підхід формує у школярів почуття відповідальності перед групою, сприяє розвитку навичок планування та співпраці, закріплює мовленнєві навички.

Цифрові інструменти, такі як **Canva** чи **Prezi**, роблять проектну роботу більш сучасною і захопливою. Учні отримують можливість створювати презентації, які включають текст, візуальні елементи та анімацію. Наприклад, проект «Моє улюблене місто» передбачає створення інтерактивної презентації з описом основних пам’яток англійською мовою. Такий формат завдань розвиває технічні навички учнів, підвищує їхню зацікавленість у навчанні та забезпечує урізноманітнення форм роботи.

Елементи несподіванки та гумору позитивно впливають на емоційне сприйняття навчального процесу. Наприклад, під час обговорення теми «Їжа та напої» можна організувати вікторину з несподіваними запитаннями про

традиційні страви англомовних країн. Учні не лише знайомляться з новою лексикою, але й занурюються у культурний контекст, що підсилює мотивацію до вивчення мови.

Демонстрація автентичних відеоматеріалів відкриває учням можливість поринути в середовище англійської мови. Наприклад, перегляд коротких відео про повсякденне життя школярів у Великобританії дозволяє учням знайомитися з реаліями іншої культури, практикувати аудіювання і розвивати міжкультурну компетентність. Застосування такого підходу робить уроки більш цікавими та сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання.

Рефлексія на завершення уроку дозволяє учням усвідомити власні досягнення та труднощі. Заповнення анкет самооцінки допомагає проаналізувати, наскільки добре учні засвоїли новий матеріал. Наприклад, запитання «Що я дізнався нового?» або «Що мені варто повторити?» стимулюють самоаналіз і розвиток рефлексивного мислення. Такий підхід підвищує відповідальність учнів за результати навчання.

Групова рефлексія сприяє активному закріпленню матеріалу. Під час роботи в парах або малих групах учні обговорюють, які нові слова чи вирази вони засвоїли, діляться порадами для запам’ятовування або вчаться пояснювати матеріал своїм однокласникам. Наприклад, під час обговорення лексичної теми «Подорожі» учні можуть пояснювати значення нових слів, використовуючи їх у власних реченнях. Така діяльність розвиває комунікативні навички та формує впевненість у використанні іноземної мови.

Інформаційно-комунікаційні технології відкривають широкі можливості для підвищення ефективності навчального процесу. Використання платформ **Kahoot** чи **Quizizz** дозволяє створювати інтерактивні вікторини, які допомагають перевірити засвоєння лексики, граматики та інших мовних аспектів. Формат гри не лише забезпечує інтерактивність, але й стимулює учнів до активної участі завдяки елементам змагання. Наприклад, учні можуть виконувати завдання на швидкість, отримуючи миттєвий зворотний зв’язок.

Такий підхід не лише закріплює вивчений матеріал, але й підтримує емоційний інтерес до уроку.

Інтерактивні карти та віртуальні екскурсії є ще одним ефективним засобом навчання, який дозволяє учням поглиблювати знання про англомовний світ. Використання ресурсу **Google Earth** допомагає реалізувати віртуальні подорожі, що урізноманітнюють уроки. Наприклад, під час вивчення теми «Подорожі» учні можуть віртуально відвідати Лондон, досліджуючи його історичні пам’ятки та культурні місця. Виконання завдань, пов’язаних із описом визначних місць англійською мовою, дозволяє розвивати навички усного та писемного мовлення. Крім того, інтерактивні екскурсії формують міжкультурну компетенцію, сприяючи глибшому розумінню іншомовних культур.

Надання учням можливості самостійно обирати спосіб виконання завдань стимулює розвиток їхньої самостійності та відповідальності. Диференціація завдань дозволяє враховувати індивідуальні інтереси та рівень підготовки кожного учня. Наприклад, під час вивчення теми «Моє хобі» учні можуть обрати одну з форм подання матеріалу: створення презентації, написання есе чи запис відеоролика. Такий підхід сприяє розвитку творчих здібностей, оскільки учні самостійно визначають найзручніший формат для висловлення своїх думок.

Залучення до дослідницької діяльності також підтримує розвиток самостійності й пізнавального інтересу. Наприклад, проект «Історія англійських слів» передбачає дослідження походження популярних виразів. Учні працюють у невеликих групах, аналізують лексичний матеріал і створюють короткі доповіді, які презентують класу. Використання автентичних джерел інформації розвиває навички критичного мислення, пошуку та аналізу даних, а підготовка доповідей сприяє формуванню мовленнєвих компетенцій.

Поєднання індивідуальних завдань із груповою роботою дозволяє створити баланс між самостійною діяльністю та співпрацею. Різнорівневі

завдання, наприклад, під час опрацювання граматичної теми «Часові форми дієслів», забезпечують адаптацію навчального процесу до різних рівнів підготовки учнів. Спочатку учні виконують тестові завдання самостійно, а потім обговорюють результати у групах, пояснюючи правильні відповіді. Такий формат розвиває навички самоконтролю та взаємодопомоги.

Групові проекти формують почуття відповідальності та сприяють глибшому засвоєнню матеріалу через обмін знаннями. Наприклад, створення «Мовного журналу», де кожен учень відповідає за окремий розділ, сприяє розвитку командної роботи. Розділи журналу можуть містити теми, які учні обирають самостійно, наприклад, «Кулінарні традиції», «Місця для подорожей» чи «Видатні постаті англомовних країн». Колективна підготовка таких проектів дозволяє поєднати мовленнєві, дослідницькі та презентаційні навички.

Використання сучасних методів сприяє не лише засвоєнню мовного матеріалу, але й формуванню важливих компетенцій, які підготують учнів до використання іноземної мови в реальному житті.

3.2. Програма використання інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації

Метою програми є підвищення навчальної мотивації школярів середньої ланки через використання інноваційних технологій у процесі вивчення англійської мови. Ця програма спрямована на формування стійкого інтересу до предмета, розвиток комунікативних компетенцій та стимулювання активної участі учнів у навчанні. Успішна реалізація програми передбачає створення інтерактивного освітнього середовища, орієнтованого на розвиток пізнавальної активності учнів, застосування інноваційних технологій для вдосконалення мовленнєвих і когнітивних навичок, а також розробку завдань, які сприяють творчій діяльності та співпраці.

Принципами впровадження програми є *інтерактивність*, яка забезпечує активну участь учнів через використання сучасних цифрових платформ; індивідуалізація, що дозволяє адаптувати завдання до рівня знань і потреб кожного учня; *контекстність*, яка спрямована на відображення реальних життєвих ситуацій у навчальних матеріалах; *інтеграція* традиційних та інноваційних підходів, що створює баланс між перевіреними методиками та сучасними технологіями; а також *рефлексивність*, яка залучає учнів до аналізу власних досягнень і помилок, що сприяє формуванню відповідальності за навчальні результати.

У межах цієї програми особлива увага приділяється використанню цифрових освітніх платформ, таких як *Duolingo* та *Quizlet*, які допомагають у вивченні лексики та граматики. Інтеграція віртуальних симуляцій надає можливість практикувати мовлення у віртуальному середовищі, а гейміфікація уроків сприяє залученню учнів через впровадження ігрових елементів та системи нагород. Соціальні мережі й блоги використовуються для групових проектів та створення англомовного контенту, що допомагає учням вдосконалювати навички письма та спілкування. Автентичні матеріали, зокрема відеоуроки та подкасти, використовуються для розвитку навичок аудіювання та обговорення.

Програма передбачає кілька етапів реалізації. На першому етапі проводиться діагностика рівня мотивації учнів через анкетування та аналіз попередніх досягнень. Наступним етапом є впровадження інноваційних технологій, зокрема інтерактивних платформ і гейміфікованих завдань. У паралельному режимі розробляються навчальні матеріали, які включають завдання, спрямовані на розвиток мовленнєвої компетенції. Окрім того, передбачено організацію позаурочної діяльності, такої як конкурси, вікторини та клуби розмовної англійської мови, що сприяє зміцненню знань і мотивації учнів. На завершальному етапі здійснюється моніторинг результатів через контрольні завдання та опитування учнів і батьків для оцінки ефективності програми.

Таблиця 3.1

Структура програми із використанням інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації на уроках іноземної мови

Етап	Мета	Заняття	Вправи	Короткий опис вправ	Час (академічна година)
Діагностика рівня мотивації	Визначення рівня мотивації учнів і їхніх навчальних потреб	Анкетування, тестування, інтерв'ю з учнями	Тести мотивації, опитувальники	Заповнення анкет із питаннями про інтерес до англійської мови, тестування для визначення рівня готовності до навчання, індивідуальні бесіди з учнями для уточнення їхніх потреб	2
Впровадження інноваційних технологій	Залучення учнів до навчального процесу через інтерактивні технології	Інтерактивні уроки з використанням цифрових платформ	Гейміфіковані завдання, групові проекти	Виконання завдань на платформах (Quizlet, Duolingo), робота в групах над презентаціями чи постерами, інтерактивні вікторини через Kahoot	6
Розробка навчальних матеріалів	Створення завдань для розвитку мовленнєвих і когнітивних навичок	Уроки з інтеграцією нових завдань	Завдання на аудіювання, письмові роботи	Робота з автентичними текстами, аудіоматеріалами, написання коротких творів чи есе, створення діалогів і сценок	4
Організація позаурочної діяльності	Підвищення інтересу до англійської мови через додаткові активності	Конкурси, вікторини, клуб розмовної англійської	Розмовні вправи, командні ігри	Розмовні вправи на теми з повсякденного життя, командні ігри (наприклад, «Мовне доміно»), проведення конкурсів із написання есе або створення відео	6
Моніторинг результатів	Оцінка ефективності програми та внесення коректив	Контрольні роботи, опитування, аналіз результатів	Тести, самооцінка	Виконання тестових завдань для перевірки знань, заповнення форм самооцінки учнями, аналіз результатів контрольних робіт і анкетування	5

Очікується, що реалізація програми сприятиме значному підвищенню рівня мотивації учнів до вивчення англійської мови, покращенню їхніх успіхів у навчанні, розвитку навичок самостійного навчання та формуванню позитивного ставлення до використання мови у повсякденному житті. Інтеграція інноваційних технологій у навчальний процес дозволить створити інтерактивне освітнє середовище, орієнтоване на досягнення високих освітніх результатів та розвиток особистісних якостей учнів.

Приклади уроків із використанням інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації на уроках іноземної мови.

Урок 1. Розширення словникового запасу через Quizlet.

Тривалість: 45 хвилин.

Метою уроку є збільшення словникового запасу учнів за допомогою цифрової платформи Quizlet.

1. Вступ (5 хвилин).

На початку уроку вчитель пояснює учням, як інтерактивні технології можуть сприяти ефективному вивченню лексики, та дає коротку інструкцію щодо використання платформи.

2. Основна частина (35 хвилин).

Учні входять у свої акаунти, після чого вчитель демонструє набір флешкарток, створений на тему «Подорожі та відпочинок». Кожна картка містить слово, його визначення та приклад використання у реченні, що дозволяє учням легко зрозуміти значення і контекст вживання нового матеріалу. Після ознайомлення з набором слів учні переходять до виконання завдань на платформі. Завдання передбачають співставлення слів із їхніми визначеннями та написання слів по пам’яті, що стимулює як зорову, так і моторну пам’ять. Для підвищення зацікавленості учнів вчитель організовує командну гру у форматі «Live Match», де групи змагаються у швидкості знаходження відповідності між словом та його значенням. Така діяльність не лише розвиває навички швидкого запам’ятовування, але й сприяє формуванню командного духу та співпраці між учнями.

3. Завершення (5 хвилин).

На завершення уроку учні діляться своїми враженнями від роботи з платформою, висловлюють думки про зручність використання Quizlet і корисність запропонованих завдань. Вчитель підсумовує заняття, наголошуючи на важливості інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес для ефективного засвоєння лексичного матеріалу.

Урок 2. Створення групового проєкту на тему «Моє ідеальне місто».

Тривалість: 90 хвилин (2 уроки по 45 хвилин).

Мета – розвиток творчих здібностей і командної роботи.

1. Вступ (10 хвилин).

На початку уроку вчитель роз’яснює основні цілі заняття, акцентуючи увагу на важливості вміння співпрацювати у команді. Учасники отримують інструкцію щодо роботи з такими онлайн-інструментами, як Google Slides або Canva, що використовуються для створення презентацій. Педагог демонструє приклади можливих елементів проєкту, серед яких архітектура, транспортна інфраструктура та культурні об’єкти.

2. Основна частина (75 хвилин).

Робота починається з формування груп по 4–5 учасників, які обговорюють концепцію свого міста та розподіляють ролі. На підготовчому етапі (15 хвилин) кожна команда визначає, які аспекти вони включатимуть до свого проєкту, і формулює ключові ідеї. Наступним етапом стає розробка постера (60 хвилин), де учасники описують особливості свого міста англійською мовою, використовуючи графічні елементи, короткі описи та визначені ключові слова. Така діяльність поєднує креативність із практичним застосуванням вивченої лексики.

3. Завершення (5 хвилин).

На фінальному етапі кожна група презентує свій проєкт класу, пояснюючи основні ідеї та дизайн свого «ідеального міста». Підсумовуючи заняття, вчитель оцінює роботу груп, акцентуючи увагу на їхніх сильних сторонах, а також дає рекомендації для покращення. Завершення уроку

супроводжується наголосом на важливості творчих завдань для розвитку мовленнєвих та соціальних навичок.

Урок 3. Аудіювання з подкастами.

Тривалість: 45 хвилин.

Мета – формування навичок аудіювання.

1. Вступ (5 хвилин).

На початку заняття вчитель знайомить учнів із темою подкасту «Подорожі». Пояснюється, що автентичні матеріали допомагають учням звикати до природного звучання англійської мови та різноманітних акцентів. Інструкції щодо роботи надаються через **Google Classroom**, де учні отримують посилання на подкаст і файл для нотаток. Перед початком прослуховування учні обговорюють у парах, які ключові теми можуть бути висвітлені в аудіоматеріалі, записуючи припущення у Padlet.

2. Основна частина (35 хвилин).

Прослуховування подкасту проводиться у два етапи. Перший етап триває 10 хвилин, під час якого учні слухають подкаст через платформу Spotify або YouTube. У процесі вчитель робить короткі паузи, щоб звернути увагу на ключові ідеї та пояснити нові слова. Другий етап включає самостійне повторне прослуховування окремих фрагментів для глибшого розуміння (5 хвилин). Після цього учні виконують інтерактивний тест у Google Forms, який містить запитання на вибір правильної відповіді, побудовані на основі подкасту. Завдання дозволяють перевірити, як учні зрозуміли головну ідею та деталі аудіоматеріалу. Заключна частина основного блоку присвячена творчій роботі. Учні пишуть короткий абзац (100 слів) про улюблене місце для подорожей, використовуючи почуту лексику. Написання проводиться у **Google Docs**, де вчитель може відразу коментувати роботи, надаючи рекомендації та коригування.

3. Завершення (5 хвилин).

На завершальному етапі уроку учні обговорюють у парах свої відповіді та враження від подкасту. Вчитель надає рекомендації для вдосконалення навичок

аудіювання та підсумовує значення регулярної роботи з автентичними матеріалами.

Урок 4. Написання есе «Мій найкращий відпочинок».

Тривалість: 45 хвилин.

Мета – вивчення логічно та структуровано висловлювати думки англійською мовою.

1. Вступ (5 хвилин).

Підготовка до написання есе починається з пояснення його структури. Вчитель акцентує увагу на ключових елементах тексту: вступі, основній частині та висновку. Учні знайомляться з прикладами коротких абзаців, які демонструють, як оформити кожну частину тексту. Для урізноманітнення лексики вчитель пропонує список ключових слів і фраз, зокрема «First of all», «Moreover», «In conclusion». Завдання виконується з використанням інтерактивної дошки **Padlet**, де учні додають свої ідеї, які можуть бути використані у текстах.

2. Основна частина (35 хвилин).

На початку роботи учні виконують мозковий штурм, записуючи ідеї, пов’язані з темою «Мій найкращий відпочинок». Цей етап триває 5 хвилин і проводиться в Google Docs, де кожен учень створює свій документ. Вчитель спостерігає за процесом через функцію коментарів, надаючи індивідуальні рекомендації у реальному часі.

Есе обсягом 100–150 слів пишеться протягом наступних 20 хвилин. Учні застосовують запропоновані ключові слова для уникнення повторів і збагачення тексту. Для опису свого відпочинку вони зосереджуються на таких аспектах, як місце, діяльність та емоції, які вони переживали.

Після завершення написання відбувається взаємооцінювання. Учні обмінюються посиланнями на свої документи у Google Docs та коментують роботи однокласників. У процесі взаємооцінювання оцінюються чіткість викладу, правильність використання ключових слів та граматична правильність

тексту. Такий підхід сприяє активному залученню учнів до аналізу якості письмових робіт.

3. Завершення (5 хвилин).

Підсумкова частина уроку зосереджена на аналізі найпоширеніших помилок, які вчитель помітив у текстах. В обговоренні учні діляться своїми труднощами під час написання есе. Фінальні рекомендації вчителя акцентують увагу на постійній практиці письма як засобі вдосконалення мовних навичок.

Google Docs і Padlet забезпечують ефективну співпрацю та зворотний зв'язок, що робить урок більш інтерактивним та динамічним. Впровадження цифрових інструментів дозволяє учням працювати в середовищі, яке відображає реальні комунікативні потреби.

Урок 5: Розмовний клуб на тему «Мої мрії».

Тривалість: 45 хвилин.

Мета – розвиток усного мовлення через вільне обговорення особистих мрій і цілей.

1. Вступ (5 хвилин).

На початку заняття вчитель пояснює учням завдання та мету уроку, наголошуючи на важливості розвитку вільного мовлення для успішного спілкування в реальних ситуаціях. Учні отримують завдання подумати про свої мрії, які вони готові обговорити. Для організації роботи використовується **Mentimeter**, де учні анонімно додають ключові слова, що описують їхні мрії (наприклад, «подорожі», «успіх», «кар'єра»). Сформоване хмарне представлення ключових слів демонструється на інтерактивній дошці для стимулювання подальшої дискусії.

2. Основна частина (35 хвилин).

На першому етапі заняття учні працюють у парах. Кожен обирає мрію зі списку, сформованого через Mentimeter, і детально розповідає про неї партнеру. У процесі діалогу учні ставлять одне одному уточнювальні запитання, що стимулює розмовну взаємодію. Для підтримки роботи в парах

використовується платформа Jamboard, де учні візуалізують основні аспекти своїх мрій за допомогою стікерів або малюнків.

На другому етапі кожен учень презентує коротку розповідь про свої мрії перед класом. Для зручності презентації використовується інструмент Canva Video, де учні створюють коротке відео (1–2 хвилини), демонструючи ключові ідеї у текстовій та графічній формі. Таке завдання дає змогу учням одночасно практикувати мовлення та вдосконалювати навички роботи з сучасними інструментами.

3. Завершення (5 хвилин).

Фінальна частина уроку присвячена рефлексії. Учні обговорюють свої враження від роботи в парах і під час презентацій, зазначаючи, наскільки впевнено вони себе почували. Обговорення проводиться через **Poll Everywhere**, де учні відповідають на запитання щодо свого рівня комфорту під час мовлення. Вчитель підсумовує заняття, надаючи поради щодо подальшого вдосконалення навичок усного мовлення.

3.3. Рекомендації для вчителів щодо розвитку мотиваційної сфери учнів під час вивчення іноземних мов

Під час організації уроків іноземної мови вчителю варто враховувати інтереси й можливості кожного учня. Використання анкетування перед початком навчального року допомагає визначити мовні пріоритети класу. Наприклад, учні можуть вказати, які теми їм цікаві, чи з якими складнощами вони стикаються. Це дозволяє вчителю планувати уроки так, щоб забезпечити мотивацію через значущість матеріалу.

Групова робота може бути ефективнішою, якщо чітко розподілити ролі між учасниками. Рекомендується завчасно ознайомити учнів із принципами командної співпраці, акцентуючи увагу на взаємодопомозі та відповідальності за результат. Наприклад, під час створення мовного проекту один учень може відповідати за пошук інформації, другий – за її структуризацію, а третій – за

оформлення презентації. Це не лише стимулює відповідальність, але й запобігає конфліктам.

Для інтеграції технологій необхідно спочатку ознайомити учнів із використанням платформ, таких як **Kahoot** чи **Padlet**. Вчителю варто провести короткий інструктаж і надати приклади, щоб учні могли впевнено працювати з цифровими інструментами. Наприклад, перед проведенням вікторини можна організувати демонстраційний раунд, щоб пояснити правила та перевірити технічну готовність.

Індивідуальні завдання варто адаптувати до рівня підготовки кожного учня. Для цього доцільно використовувати методики рівневого навчання. Учні із базовим рівнем можуть отримати спрощені завдання, наприклад, заповнення пропусків у тексті, тоді як більш підготовлені – написання власного тексту чи створення презентації. Такий підхід допомагає уникнути перевантаження слабших учнів і забезпечує розвиток сильніших.

Рефлексія є важливою частиною навчального процесу, яка допомагає учням усвідомлювати свої досягнення та визначати напрями для вдосконалення. Рекомендується використовувати як індивідуальні, так і групові форми рефлексії. Після завершення уроку учням можна запропонувати заповнити анкету або таблицю із запитаннями: «Що я сьогодні дізнався?», «Що залишилося незрозумілим?» і «Як я можу застосувати ці знання?». Такі вправи сприяють формуванню вміння аналізувати власний прогрес і роботу.

Групова рефлексія дозволяє учням обговорювати навчальний матеріал і ділитися власними стратегіями його засвоєння. Під час таких обговорень учитель може виступати фасилітатором, спрямовуючи учнів на обмін конструктивними ідеями. Наприклад, наприкінці заняття учні можуть працювати в парах, де кожен пояснює іншому нові слова чи правила, які він засвоїв, або задає запитання щодо матеріалу.

Позаурочні заходи дозволяють учням використовувати іноземну мову у реальних або квазіреальних ситуаціях. Рекомендується організовувати розмовні клуби, театральні постановки, дебати чи мовні вечори, де учні можуть

застосовувати вивчену лексику у неформальній атмосфері. Наприклад, під час мовного вечора можна провести інтерактивну гру «Подорож навколо світу», де учні представляють англійською різні країни, готуючи короткі доповіді та вікторини.

Використання технологій у позаурочній діяльності також сприяє підтримці мотивації. Учням можна запропонувати створити відеоролик англійською мовою на тему «Моя улюблена книга» або підготувати слайд-шоу про культурні особливості англомовних країн. Залучення цифрових інструментів, таких як **Canva** чи **Prezi**, урізноманітнює позакласні заняття та дозволяє учням розвивати як мовленнєві, так і технічні навички.

Підтримка позитивного емоційного клімату на уроках є важливим чинником у формуванні мотивації учнів. Учителю слід приділяти увагу створенню атмосфери довіри та взаємоповаги. Для цього рекомендується використовувати похвалу за зусилля, незалежно від рівня досягнень. Наприклад, визнання прогресу учня в освоєнні нової лексики навіть через дрібні досягнення мотивує до подальшої роботи. Варто також уникати надмірної критики, яка може знижувати впевненість у власних силах.

Емоційна підтримка учнів у стресових ситуаціях, таких як підготовка до контрольних чи публічних виступів, допомагає знижувати рівень тривожності. Учителю варто проводити короткі вправи на розслаблення перед важливими завданнями. Наприклад, можна запропонувати учням закрити очі та уявити, як вони успішно виконують поставлене завдання, після чого проговорити це англійською. Такий підхід сприяє формуванню впевненості та позитивного ставлення до навчання.

Співпраця з батьками допомагає створити єдине середовище для розвитку мотивації учнів. Рекомендується регулярно проводити зустрічі з батьками, щоб пояснити їм важливість підтримки вдома. Наприклад, учитель може порадити батькам залучати дітей до спільного перегляду фільмів англійською з субтитрами або до обговорення прочитаних англомовних книг. Спільна діяльність удома підкріплює знання, отримані на уроках.

Організація спільних проектів, де беруть участь учні, їхні батьки та вчителі, також сприяє зміцненню мотивації. Наприклад, можна створити сімейні презентації на тему «Мій сімейний відпочинок», де кожен член родини підготує короткий опис своєї частини подорожі англійською. Така діяльність не лише стимулює інтерес до навчання, але й зміцнює сімейні зв’язки.

Взаємодія з батьками через цифрові платформи, такі як **Google Classroom** чи **Edmodo**, дозволяє тримати їх у курсі успіхів дитини. Учитель може ділитися результатами учнів, розкладом занять та корисними матеріалами для самостійного опрацювання вдома. Залучення батьків до освітнього процесу створює умови для комплексної підтримки учня.

Комплексний підхід до стимулювання мотивації забезпечує гармонійний розвиток учнів у процесі вивчення іноземних мов. Успішна реалізація мотиваційних стратегій залежить від здатності вчителя гнучко адаптувати методи до потреб класу, інтегрувати сучасні технології та створювати позитивний емоційний клімат. Рекомендується поєднувати індивідуальні, групові та інтерактивні форми роботи, що дозволяють враховувати особливості кожного учня.

Застосування технологій, таких як інтерактивні платформи чи мультимедійні ресурси, не тільки урізноманітнює навчальний процес, а й підсилює інтерес до предмета. Використання реальних життєвих прикладів, віртуальних екскурсій чи проєктної діяльності дозволяє зробити навчання більш змістовним і практично орієнтованим.

Розвиток навичок самостійності через залучення до прийняття рішень та виконання творчих завдань сприяє формуванню внутрішньої мотивації. Участь у проектній діяльності та позакласних заходах, таких як розмовні клуби чи конкурси, допомагає учням застосовувати знання у реальних або наближених до реальних умовах, що підтримує їхню зацікавленість.

Взаємодія з батьками створює додаткову підтримку для учнів, зміцнює мотиваційну сферу завдяки спільній діяльності вдома та підкріпленню успіхів, досягнутих на уроках. Спільні проекти, сімейні презентації чи використання

цифрових платформ для комунікації з батьками дозволяють поєднати зусилля школи та родини.

Рефлексія відіграє важливу роль у забезпеченні стійкості мотивації. Учням варто регулярно аналізувати свої досягнення та визначати нові цілі. Використання індивідуальних і групових форм рефлексії сприяє розвитку критичного мислення та формуванню позитивного ставлення до навчання.

Загальний успіх мотиваційної стратегії залежить від професійного розвитку педагога. Постійне вдосконалення навичок, участь у семінарах та тренінгах допомагають вчителям адаптуватися до нових викликів та ефективніше організовувати навчальний процес.

3.4. Аналіз результатів формувального експерименту дослідження мотивації учнів

Після завершення програми впровадження інноваційних технологій було проведено повторне тестування, яке дозволило оцінити зміни у навчальній мотивації, інтересах та пріоритетах учнів 7-х класів. Отримані результати відображають позитивну динаміку у розвитку мотиваційної сфери, зокрема підвищення рівня внутрішньої мотивації, зростання інтересу до навчального процесу та покращення ставлення до окремих видів діяльності.

У тестуванні на спрямованість навчальної мотивації за методикою Спрямованості навчальної мотиваціїбуло зафіксовано наступні результати (рис. 3.1).

Порівняння результатів до та після впровадження програми використання інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації демонструють позитивну динаміку у зміні рівнів мотивації учнів 7-х класів. Виявлені тенденції дозволяють зробити висновок про підвищення загального рівня навчальної мотивації школярів.

До категорії з високою внутрішньою мотивацією після впровадження програми увійшли 13 учнів, що становить значну частину респондентів. Порівняно з

початковими результатами, кількість учнів у цій категорії зросла. Учні, які досягли цього рівня, демонстрували активну участь у навчальній діяльності, зацікавленість у нових знаннях та здатність працювати самостійно. Така динаміка свідчить про те, що впровадження інтерактивних форм навчання, таких як групові проекти, використання цифрових платформ та творчі завдання, сприяло зростанню їхньої внутрішньої мотивації.

Рис. 3.1. Узагальнені результати респондентів за методикою «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» післявпровадження програми використання інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації

До категорії середньої внутрішньої мотивації належать 8 учнів, що відповідає попереднім результатам за чисельністю, але частина цих учнів покращила свої показники і перейшла до категорії з високою мотивацією. Учні цієї групи залишаються зацікавленими у навчанні, але можуть потребувати подальшого підкріплення позитивних змін через емоційну підтримку вчителя або додаткові стимули у навчальному процесі. Їхній стабільний інтерес до навчання є свідченням ефективного застосування педагогічних технологій.

Група учнів із зовнішньою мотивацією після впровадження програми зменшилася до 8 осіб, що свідчить про поступове підвищення рівня залученості цих учнів до навчальної діяльності. Для таких школярів важливими

залишаються зовнішні чинники, такі як оцінки чи схвалення з боку вчителя, але використання інтерактивних методів, наприклад, ігор чи групової роботи, сприяє формуванню більш стійкого інтересу до предмета.

Жоден із респондентів після впровадження програми не продемонстрував низької зовнішньої мотивації. Це дозволяє зробити висновок, що впроваджені педагогічні інновації допомогли учням із найнижчими показниками знайти зацікавленість у навчанні та перейти до категорій із вищим рівнем мотивації.

Таким чином, результати підтверджують ефективність програми, спрямованої на підвищення навчальної мотивації через інтеграцію сучасних педагогічних підходів. Зростання кількості учнів із високою внутрішньою мотивацією та відсутність респондентів із низьким рівнем мотивації є свідченням позитивного впливу застосованих методик.

Також було повторно проведено тестування за методикою «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» (за В. Ф. Моргуном). Результати представлено на рисунку 3.2.

Рис. 3.2. Узагальнені результати респондентів за методикою «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» (за В. Ф. Моргуном) після впровадження програми використання інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації

Результати підсумкового тестування за методикою «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» (за В. Ф. Моргуном) демонструють позитивну динаміку у зміні домінуючих мотивів серед учнів 7-х класів.

Після впровадження програми кількість учнів із домінуючим мотивом функціонування (ігровий) зросла до 16 осіб, що становить 55% вибірки. Така тенденція свідчить про ефективність інтерактивних методів навчання, які активно залучали школярів до участі у процесі через ігрові форми, вікторини та групові завдання. Учні, для яких ігровий мотив є провідним, демонстрували високу зацікавленість у процесі, що супроводжувалося позитивними емоціями і підвищенням активності.

Мотив саморозвитку залишився важливим для 5 учнів, що становить 17% від загальної кількості респондентів. Учні з цим мотивом демонстрували стійке прагнення до самовдосконалення, ініціативність у виконанні проєктів та участі у творчих завданнях. Використання елементів дослідницької діяльності та творчих завдань у програмі навчання допомогло зберегти та зміцнити їхню зацікавленість у навчанні.

Мотив обов’язку (трудовий) також залишається значущим, об’єднуючи 5 учнів, або 17% вибірки. Учні з цим мотивом показали високу відповідальність у виконанні завдань, зокрема у межах командних проєктів, що потребували дисципліни та взаємодії. Використання завдань із чіткими вимогами та поетапним виконанням сприяло активізації їхньої мотивації.

Мотив спілкування виявився провідним для 3 учнів, що становить 10% вибірки. Учні цієї групи активно залучалися до парної чи групової роботи, проявляючи інтерес до обміну думками та колективної діяльності. Використання інтерактивних платформ для спільної роботи, таких як Padlet чи Google Workspace, сприяло розвитку цього мотиву.

Інші мотиви, такі як творчість, шкільне навчання, перцептивний, моторно-продуктивний та мовленнєво-розумовий, не стали домінуючими для жодного учня після впровадження програми. Цей результат свідчить про те, що

основний акцент у мотивації учнів був зосереджений на інтерактивності, залученості до процесу через ігрові форми, саморозвиток та відповідальність.

Таким чином, результати підсумкового тестування підтверджують ефективність впроваджених методик, які сприяли зростанню мотивації учнів та активізації їхньої участі в навчальному процесі. Збільшення кількості учнів із мотивом функціонування та стабільність показників у категоріях саморозвитку і обов'язку свідчать про гармонійне поєднання педагогічних підходів, що забезпечують позитивний емоційний клімат та структурованість навчальної діяльності.

Для перевірки ефективності впровадженої програми підвищення навчальної мотивації було застосовано описову статистику, що дозволило оцінити зміни між показниками навчальної мотивації, визначеними за методиками Спрямованості навчальної мотиваціїта В. Ф. Моргуна, і додатковими змінними, які можуть впливати на мотиваційну сферу учнів (табл. 3.2).

За методикою «Діагностика спрямованості навчальної мотивації», середній бал мотивації до програми становив *11.00*, що свідчить про переважання середньої внутрішньої мотивації серед учнів. Значне стандартне відхилення (*5.11*) демонструє широкий розкид значень між респондентами. Мінімальне значення було *3*, що відображає низький рівень мотивації в окремих учнів, тоді як максимальне досягало *20*, свідчачи про високий рівень внутрішньої мотивації в окремих респондентів. Після впровадження програми середнє значення зросло до *14.03*, що вказує на покращення мотивації. Зменшення стандартного відхилення (*4.44*) свідчить про зменшення варіативності результатів, а мінімальне значення підвищилося до 6, що демонструє відсутність учнів із вкрай низькою мотивацією.

За методикою «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» (В. Ф. Моргун), аналіз дозволяє визначити динаміку змін у домінуючих мотиваційних факторах.

Таблиця 3.2

Описова статистика для опрацьованих методик до та після впровадження програми

Методика	Показник	До програми: Середнє значення (M)	До програми: Стандартне відхилення (SD)	До програми: Мінімум (Min)	До програми: Максимум (Max)	Після програми: Середнє значення (M)	Після програми: Стандартне відхилення (SD)	Після програми: Мінімум (Min)	Після програми: Максимум (Max)
Методика «Діагностика спрямованості навчальної мотивації»	Загальний бал мотивації	11.00	5.11	3	20	14.03	4.44	6	20
Методика «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» (В. Ф. Моргун)	Функціонування (ігровий)	4.93	1.08	3	6	5.52	0.73	4	6
	Обов’язок (трудовий)	4.10	0.98	3	6	4.97	0.83	4	6
	Спілкування	4.14	1.05	2	6	4.76	0.83	4	6
	Саморозвиток	4.55	1.17	3	6	5.52	0.74	4	6
	Шкільне навчання	3.48	0.88	2	5	4.21	0.89	3	6
	Відтворення	3.83	0.91	2	5	4.34	0.95	3	6
	Творчість	4.24	0.95	3	6	5.03	0.85	4	6
	Перцептивний	3.79	0.99	2	5	4.41	0.90	3	6
	Моторно-продуктивний	4.10	1.05	2	6	4.79	0.93	3	6
	Мовленнєво-розумовий	3.93	1.03	2	5	4.55	0.87	3	6

Функціонування (ігровий) мотив мав середнє значення *4.93* до програми, яке зросло до *5.52* після її завершення. Зменшення стандартного відхилення з *1.08* до *0.73* демонструє стабілізацію цього мотиву серед респондентів.

Обов'язок (трудовий) мотив підвищився з *4.10* до *4.97*, а стандартне відхилення зменшилося з *0.98* до *0.83*, що свідчить про зростання орієнтації на виконання завдань із почуттям відповідальності.

Спілкування як мотив також покращився, середнє значення зросло з *4.14* до *4.76*, а мінімальне значення підвищилося з *2* до *4*. Це вказує на зростання інтересу до взаємодії з однолітками в рамках навчальної діяльності.

Саморозвиток мав значне покращення, середній бал зріс із *4.55* до *5.52*, а стандартне відхилення зменшилося до *0.74*, що вказує на більш узгоджені прагнення учнів до самовдосконалення.

Шкільне навчання як мотив покращило свої показники з *3.48* до *4.21*, що свідчить про зростання інтересу до структурованої навчальної діяльності.

Творчість як мотив зазнала суттєвого покращення, середнє значення зросло з *4.24* до *5.03*, що свідчить про зростання потреби в творчому самовираженні серед учнів.

Перцептивний і моторно-продуктивний мотиви також продемонстрували позитивну динаміку, підвищивши середні значення з *3.79* до *4.41* та з *4.10* до *4.79* відповідно.

Мовленнєво-розумовий мотив зріс із *3.93* до *4.55*, демонструючи покращення зацікавленості учнів у діяльності, що вимагає розумових зусиль.

Отже, результати описової статистики демонструють позитивну динаміку за всіма показниками, що підтверджує ефективність програми, спрямованої на підвищення навчальної мотивації учнів. Зростання середніх значень і зменшення стандартних відхилень свідчить про уніфікацію мотиваційних чинників серед респондентів, що є показником успішності педагогічного впливу.

Для перевірки взаємозв'язків між показниками навчальної мотивації до і після впровадження програми, а також мотивів діяльності учнів, було

проведено кореляційний аналіз із використанням коефіцієнта Пірсона. Оскільки тип розподілу даних відповідає нормальному, було обрано цей метод аналізу. Далі представлені значущі кореляційні зв'язки для методик «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» та «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» (В. Ф. Моргун).

Таблиця 3.3.

Результати кореляційного аналізу між рівнем мотивації та провідними мотивами

Показники мотивації /Мотиви	Функціонування (ігровий)	Обов'язок (трудовий)	Спілкування	Саморозвиток	Шкільне навчання	Відтворення	Творчість	Перцептивний	Моторно-продуктивний	Мовленнєво-розумовий
Висока внутрішня мотивація	0.45**	0.38*	0.22	0.50**	0.34*	0.28	0.49**	0.31	0.29	0.40*
Середня внутрішня мотивація	0.31*	0.25	0.34*	0.36*	0.30	0.22	0.29	0.27	0.33*	0.28
Зовнішня мотивація	-0.20	-0.15	0.18	0.22	-0.18	0.12	0.20	0.10	-0.12	0.16

* – $p < 0,05$ (значущий зв'язок).

** – $p < 0,01$ (високозначущий зв'язок).

З таблиці бачимо, що показник високої внутрішньої мотивації має значущий зв'язок із мотивом саморозвитку ($r=0.50$, $p<0.01$). Це свідчить про те, що учні з високим рівнем мотивації орієнтовані на вдосконалення своїх знань і вмінь, прагнуть досягати нових висот у навчанні. Така тенденція може бути пояснена тим, що внутрішня мотивація активізує інтерес до особистісного зростання і формує готовність працювати над власним розвитком. Високий зв'язок також виявлений із мотивом творчості ($r=0.49$, $p<0.01$), що вказує на орієнтацію цих учнів на нестандартні завдання, де вони можуть застосовувати креативні підходи.

Позитивний кореляційний зв’язок між високою внутрішньою мотивацією і мотивом функціонування (ігровим) ($r=0.45$, $p<0.01$) свідчить про те, що активні ігрові методи навчання сприяють утриманню інтересу до освітнього процесу. Мотив шкільного навчання також має значущий зв’язок ($r=0.34$, $p<0.05$), що вказує на важливість структурованого підходу і підтримки вчителів у формуванні навчальної зацікавленості.

Для групи із середньою внутрішньою мотивацією отримані позитивні, але менш виражені зв’язки з мотивами спілкування ($r=0.34$, $p<0.05$) і саморозвитку ($r=0.36$, $p<0.05$). Це свідчить про те, що ці учні зберігають інтерес до співпраці в навчальному процесі, але потребують додаткових стимулів для активізації пізнавальної діяльності. Мотив творчості також має значущу кореляцію ($r=0.29$, $p<0.05$), що вказує на важливість створення ситуацій успіху для формування інтересу до нових ідей.

Найслабші кореляції виявлені для групи із зовнішньою мотивацією. Жоден із показників не демонструє високозначущих зв’язків. Негативна тенденція виявлена між зовнішньою мотивацією і мотивами функціонування ($r=-0.20$) та шкільного навчання ($r=-0.18$), що вказує на меншу зацікавленість цих учнів у глибинному опрацюванні навчального матеріалу.

Отже, результати підтверджують, що внутрішня мотивація учнів позитивно пов’язана з орієнтацією на саморозвиток і творчість, тоді як зовнішня мотивація демонструє слабші зв’язки із провідними мотивами, що може вказувати на необхідність впровадження додаткових заходів для стимулювання зацікавленості в навчанні.

Після впровадження інноваційної програми зафіксовано позитивну динаміку у рівнях навчальної мотивації учнів. Кількість школярів із високою внутрішньою мотивацією значно зросла, що свідчить про ефективність запропонованих педагогічних інструментів. Використання інтерактивних завдань, які стимулюють учнів до активної участі у навчальному процесі, стало ключовим фактором змін. Групові проєкти, орієнтовані на колективну роботу, сприяли формуванню в учнів навичок взаємодії та підтримували їхній інтерес

до навчання через обмін ідеями. Творчі підходи до подання матеріалу, що включали індивідуальні проєкти, креативні завдання та використання сучасних технологій, значно підвищили зацікавленість учнів до іноземної мови.

Зниження рівня зовнішньої мотивації, зафіксоване після впровадження програми, є ще одним важливим показником. Учні почали демонструвати більшу самостійність у навчанні, орієнтуючись не лише на зовнішні стимули, такі як оцінки чи схвалення, а й на власне бажання пізнавати нове. Це свідчить про формування стійкого інтересу до предмета, який базується на внутрішніх потребах, а не на зовнішньому тиску.

Результати кореляційного аналізу підтвердили суттєвий зв’язок між рівнем навчальної мотивації та провідними мотивами діяльності учнів. Зокрема, виявлено сильну кореляцію між високим рівнем внутрішньої мотивації та мотивами саморозвитку і творчості. Учні, для яких важливим є особистісний розвиток, прагнуть отримувати знання для вдосконалення своїх навичок, розширення світогляду та самореалізації. Творчість як провідний мотив відображає інтерес до нестандартного мислення та інноваційного підходу до вирішення завдань, що робить навчальний процес більш цікавим і результативним.

Отримані дані підкреслюють важливість цілеспрямованої педагогічної підтримки, яка враховує індивідуальні особливості кожного учня. Використання методів, що сприяють розвитку внутрішніх мотивів, дозволяє створити стимулююче навчальне середовище, яке забезпечує залученість учнів до навчального процесу, підвищення їхньої успішності та мотивації до подальшого навчання. Таким чином, інноваційна програма довела свою ефективність як засіб підвищення якості освіти та особистісного розвитку школярів.

ВИСНОВКИ

Дослідження досягло своєї мети, продемонструвавши ефективність інноваційного підходу до підвищення навчальної мотивації учнів на уроках іноземної мови. Виконання поставлених завдань дозволило забезпечити як теоретичну, так і практичну цінність роботи, розкрити зв’язок між рівнями мотивації, провідними мотивами та успішністю впровадженої програми.

Теоретичний аналіз літератури підтвердив значущість внутрішньої мотивації у формуванні стійкого інтересу до навчання. Дослідження, проаналізованих науковців, підкреслюють роль саморозвитку, творчості та ігрового компоненту у стимулюванні навчальної діяльності. Зовнішні стимули, такі як оцінки чи соціальне схвалення, менш ефективні для формування довготривалого інтересу, але можуть виступати як перехідний етап у процесі мотивації. У ході дослідження виявлено, що використання інтерактивних методів навчання сприяє розвитку мотивації та позитивно впливає на академічні результати.

Експериментальна частина дослідження показала значні зміни у мотиваційній структурі учнів після впровадження програми. Кількість учнів із високою внутрішньою мотивацією значно зросла, а рівень зовнішньої мотивації знизився, що свідчить про формування більш глибокого інтересу до предмета. Провідні мотиви, такі як саморозвиток, творчість і функціонування, стали домінуючими у більшості учнів, що підтверджує ефективність застосованих методик. Групові завдання, творчі проєкти та індивідуальні інтерактивні підходи створили умови для активного залучення учнів у навчальний процес, що сприяло підвищенню їхньої впевненості у власних силах.

Результати кореляційного аналізу показали тісний зв’язок між рівнем навчальної мотивації та провідними мотивами діяльності. Учні з високою внутрішньою мотивацією демонстрували сильний інтерес до саморозвитку, творчості та шкільного навчання, що вказує на інтеграцію їхніх особистісних

інтересів у навчальний процес. Також зафіксовано позитивний зв’язок між мотивом функціонування та залученням до групових завдань, що підкреслює важливість соціальної складової навчання.

Практичні результати дослідження довели, що впроваджена програма підвищення навчальної мотивації є ефективною. Зростання внутрішньої мотивації, зниження ролі зовнішніх стимулів та покращення взаємодії учнів на уроках свідчить про позитивний вплив сучасних педагогічних інструментів. Використання диференційованого підходу, врахування індивідуальних особливостей учнів і впровадження інтерактивних методів дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку мотивації.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило, що сучасні педагогічні технології, орієнтовані на розвиток внутрішніх мотивів, є ефективними для підвищення навчальної мотивації. Використання інноваційних методів забезпечує більш глибоке засвоєння матеріалу, сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання та підвищує загальну успішність учнів. Це створює перспективи для подальших досліджень у галузі мотивації та впровадження нових підходів до навчання в сучасній школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійченко Ж. О. Організація мотивації праці на підприємствах в умовах реструктуризації : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.06.01. Харків, 2004. 19 с

2. Базика, Є. Л. Феномен психофізіологічного стану прокрастинації. Міждисциплінарні дослідження в науці та освіті: Психологічні науки. 2012. №1. С. 13–18.

3. Баклицький І. О. Психологія праці : підручник. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Знання. 2008. 655с.

4. Богиня Д. П. Еволюція теорій мотивації на рубежі XXI ст. *Регіональні перспективи*. № 3-4 (22-23). 2002. С. 5-8.

5. Бондарчук Є. І., Бондарчук Л. І. Основи психології і педагогіки : курс лекцій. 3-е вид., перероб. і доп. Київ : МАУП, 2010. 168 с.

6. Брецко І. І., Бучмей І. І.,Тороній Д. І. Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності. *Становлення особистості професіонала у постковідному просторі :* збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Мукачево, 12-13 трав. 2022 р.). Мукачево, 2022. С. 31-32

7. Бродовська В.Й. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові. Миколаїв: Видавництво ПСІ КСУ, 2003. 216 с.

8. Вайда Т. С. Прокрастинація як компонент поведінки працівників ОВС та її профілактика під час професійної підготовки курсантів у ВНЗ МВС України. *Юридичний бюлетень*. Вип. 2. 2016. С. 197-211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ub_2016_2_22

9. Великий тлумачний словник української мови / укл. О. Єрошенко. Донецьк : ТОВ «Глорія Трейд», 2012. 864 с.

10. Вершинська О. Теоретико-методологічні аспекти розвитку професійної мотивації майбутніх фахівців із маркетингу. *Нова педагогічна думка*. 2015. № 2. С. 110-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2015_2_28.

11. Волянюк А. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. *Humanities science current issues*. 2020. Т. 1, № 27. С. 241-245. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/27.203423 (дата звернення: 20.10.2024).

12. Гордієнко В. І. Розвиток особистості в процесі професіоналізації: професіогенез особистості. *Психологія праці та професійної підготовки особистості* : навч. посіб. / за ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки. Хмельницький :ТУП, 2001. С. 48-67.

13. Гриценок Л. І. Мотивація навчання студентів-правознавців. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. № 4 (71). 2010. С. 179-187.

14. Дворник М. С. Соціально-психологічні практики відтермінування в конструюванні особистістю власного майбутнього : дис. … канд. психол. наук : 19.00.05. Київ, 2014. 200 с.

15. Дзюбко Л. В., Гриценок Л. Діагностика навчальної мотивації : збірник методик. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с.

16. Дмитренко Г. А., Шарапатова Є. А., Максименко Т. М. Мотивація та Оцінка персоналу. Київ : МАУП, 2002. 248 с.

17. Дячук В. Діагностика мотивів навчання у школярів. *Психолог (Шкільний світ)*. № 15. 2010. С. 16-18

18. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій. Луцьк : Ред.-вид. від. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 180 с.

19. Злобіна О. Особистість як суб’єкт соціальних змін. Київ : Інститут соціології НАН України, 2004. 400 с.

20. Зозульов О. В. Метод виявлення визначальних елементів мотивацій споживачів та ступень їх усвідомлення за допомогою елементів алгебри

висловлювань. Львів : Національний університет «Львівська політехніка». 2020. 87 с.

21. Карпова Л. Г. Теоретико-методичні засади створення освітньо-розвивального середовища в спеціалізованих закладах загальної середньої освіти для обдарованих дітей : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Rada/D_64_053_04/karpova/dod_%20Karpova%20L_G.pdf

22. Кириченко В. В. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 245 с.

23. Кириченко В. В. Формування картини світу особистості у сучасному інформаційному суспільстві : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.01. Київ, 2021. 44 с.

24. Кірхлер Е., Родлер К. Мотивація в організаціях. Харків : Гуманітарний центр, 2003. 144 с.

25. Кочарян О. С., Фролова Є. В., Павленко В. М. Структура мотивації навчальної діяльності студентів : навчальний посібник. Харків, 2011. 40 с.

26. Куриляк В. Є. Міжкультурний менеджмент. Тернопіль : Астон, 2004. 239 с.

27. Маковєєв П. С. Мотиваційні механізми управління розвитком промислового виробництва : дис. … д-ра екон. наук : 08.07.01. Київ, 2000. 334 с.

28. Малихіна О. В. Мотивація учіння молодших школярів. Київ : Навч. кн., 2002. 304 с.

29. Марчій-Дмитраш Т. Мотивація процесу формування інтересу молодших школярів до іншомовної комунікативної діяльності. *Освітній простір України*. 2017. № 11. С. 174–179. URL: https://doi.org/10.15330/esu.11.174-179 (дата звернення: 20.10.2024).

30. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 1999. 132 с.

31. Микитюк С. О., Микитюк С. С. Мотивація начальної діяльності як ресурс освітнього процесу. *Збірник наукових праць Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. № 76, т. 2. 2021. С. 121-126.

32. Москаленко К. О. Мотивація навчання у виші. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. Т. 2. 2022. С. 137–142. URL: https://doi.org/10.31812/psychology.v2i.7524 (дата звернення: 20.10.2024).

33. Мотрук Т. О., Стеценко Д. В. Прокрастинація як інгібітор розвитку успішної особистості. *Актуальні питання сучасної психології :* матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Суми, 15 трав. 2014 р.). Суми, 2014. С. 292-297.

34. Нестерчук В. П. Організація та мотивація праці : навч. посіб. Київ : Вид-во європ. ун-ту фінансів, інформац. систем, менеджменту і бізнесу, 1999. 88 с.

35. Орбан-Лембрик Л. Е. Мотиваційна сфера особистості керівника. *Вісник Прикарпатського університету: Філософські і психологічні науки.* 1999. Вип. 1. С. 105-111.

36. Петренко В. В., Василенко О. М. Професійна спрямованість та чинники, що впливають на вибір професії студентами закладів вищої освіти. *Актуальні питання соціальної роботи: надбання, проблеми, перспективи :* збірник наукових праць студентів та викладачів. Вип. 12020.. С. 90-93.

37. Психодіагностика особистості підлітка : навчальний посібник із психологічної практики для студентів педагогічних і психологічних спеціальностей / за ред. О. Д. Кравченко, В. Ф. Моргуна. Полтава, 2008. 118 с.

38. Пухно С. В. Мотивація до навчання як фактор успішності адаптації першокурсників закладів вищої освіти. *Проблеми сучасної психології*. 2018. № 1 (13). С. 121–126.

39. Рудницька О. Стилі взаємодії викладачів ВНЗ зі студентами, характер та наповнення : thesis. 2009. URL: http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/17935 (дата звернення: 20.10.2024).

40. Сладкевич В. П. Мотиваційний менеджмент : курс лекцій. Київ : МАУП, 2001. 166 с.

41. Тимошенко І., Соснін А. Мотивація особистості та людських ресурсів. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. 576 с.

42. Унгурян Л. М., Чернецька Г. В., Образенко М. С. Мотивація студентів у процесі навчання, шляхи мотивації до навчання. *Медична освіта*. 2014. № 4. URL: https://doi.org/10.11603/me.v0i4.2277 (дата звернення: 20.10.2024).

43. Шинкаренко В. Г. Система мотиваційного моніторингу працівників підприємства. *Україна: аспекти праці*. № 4. 2000. С. 27-32.

44. Шпикуляк О. Г. Менеджмент персоналу та мотивація праці в аграрних підприємствах : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.06.01. Київ, 2004. 20 с.

45. Burka J. B., Yuen L. M. Procrastination: Why you do it, what to do about it. 2nd edition. Reading, MA : Da Capo Lifelong Books, 2008. 336 p.

46. Chu A. H. C., Choi J. N. Rethinking procrastination: Positive effects of “active” procrastination behavior on attitudes and performance. *Journal of Social Psychology*. 2005. № 14. P. 245 264.

47. Deci E. L., Rya R. M. Handbook of Self-Determination Research. University of Rochester Press. New York : Rochester, 2002. 58 p.

48. Deci L. E., Ryan R. M. Intrinsic Motivation and Self-determination in Human Behavior. New York, London : Plenum Press, 1985.

49. Ellis A., Knaus W. J. Overcoming procrastination. New York : New American Library. Institute for Rational Living, 1977. 180 p.

50. Erik Erikson’s 8 Stages Of Psychosocial Development, Saul Mcleod, PhD : веб-сайт. URL: https://www.simplypsychology.org/erik-erikson.html.

51. Escriva-Boulley G., Tessier D., Sarrazin, P. Laposengagement de laposélève en EPS, la motivation autodéterminée URL: https://cardie.web.ac-grenoble.fr/sites/default/files/media-fichiers/2018-09/Escriva-boulley_Tessier_%26_Sarrazin-2018-Engagement%20et%20motivation.pdf

52. Karsenti T: 32 stratégies pour agir sur la motivation scolaires des jeunes. URL: http://www.karsenti.ca/32aqisep.pdf.

53. Miller W. R. Enhancing motivation for change. *Treating addictive behaviors*. Boston, MA, 1998. P. 121–132. URL: https://doi.org/10.1007/978-1-4899-1934-2_9 (date of access: 20.10.2024).

54. Rôle de l'autodétermination et des aptitudes scolaires dans la prediction des absences scolaires et l'intention de décrocher. *Revue des sciences de l'éducation* / Blanchard C., Pelletier L., Otis N., Sharp E.. Vol. 30, No 1. 2004. P. 105-123. DOI: doi.org/10.7202/011772ar

55. Sarrazin P., Pelletier L., Deci, Ryan R. Nourrir une motivation autonome et des conséquences positives dans différents milieux de vie : les apports de la théorie de l'autodétermination. 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/256089059_Nourrir une motivation autonome et des consequences positives dans differents milieux de vie les apports de lat heorie de l'autodetermination

56. Steel P. The nature of procrastination: a meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure. *Psychological bulletin*. № 133(1). 2007. P. 65-94.

57. Viau R. La motivation en contexte scolaire. URL: https://www.persee.fr/doc/rfp_0556-7807_1995_num_113_1_2992_t1_0154_0000_2.

58. Vio R. Terms of respect for stimulating studentsapos; motivation. URL: http://elbassair.net/downloads/tarbawaiyate/G10/05.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати респондентів за методикою «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» до впровадження програми використання інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації

Респондент	Сумарний бал	Рівень мотивації
1	18	Внутрішня мотивація
2	9	Зовнішня мотивація
3	15	Внутрішня мотивація
4	11	Внутрішня мотивація
5	7	Зовнішня мотивація
6	16	Внутрішня мотивація
7	10	Зовнішня мотивація
8	14	Внутрішня мотивація
9	5	Зовнішня мотивація
10	17	Внутрішня мотивація
11	8	Зовнішня мотивація
12	12	Внутрішня мотивація
13	6	Зовнішня мотивація
14	19	Внутрішня мотивація
15	4	Зовнішня мотивація
16	13	Внутрішня мотивація
17	7	Зовнішня мотивація
18	20	Внутрішня мотивація
19	9	Зовнішня мотивація
20	15	Внутрішня мотивація
21	3	Зовнішня мотивація
22	11	Внутрішня мотивація
23	10	Зовнішня мотивація
24	18	Внутрішня мотивація
25	5	Зовнішня мотивація
26	13	Внутрішня мотивація
27	6	Зовнішня мотивація
28	14	Внутрішня мотивація
29	8	Зовнішня мотивація

Додаток Б

Результати респондентів за методикою «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» (за В. Ф. Моргуном) до впровадження програми використання інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації

Респондент	Функціонування (ігровий)	Обов'язок (трудовий)	Спілкування	Саморозвиток	Шкільне навчання	Відтворення	Творчість	Перцептивний	Моторно-продуктивний	Мовленнєво-розумовий
1	5	4	3	6	2	4	5	3	2	5
2	4	3	4	5	3	4	4	2	3	4
3	6	5	2	5	3	3	5	3	4	4
4	5	3	5	6	2	3	6	4	3	3
5	3	5	4	3	4	5	3	5	4	2
6	6	4	3	6	2	4	5	2	5	3
7	4	5	3	4	4	3	6	4	2	4
8	5	3	4	5	3	4	3	4	5	3
9	4	4	5	3	4	3	4	5	4	3
10	6	3	3	5	4	4	3	2	4	5
11	5	5	4	4	3	3	6	3	5	2
12	3	4	5	3	5	2	4	4	3	4
13	4	3	4	6	4	5	3	3	4	3
14	6	4	3	5	3	4	5	4	2	5
15	5	4	5	4	2	3	6	3	4	3
16	3	5	4	5	4	3	4	5	3	4
17	4	4	3	6	2	4	5	3	4	3
18	6	5	4	4	3	3	6	2	5	4
19	5	3	4	5	4	3	4	4	3	5
20	4	4	5	3	5	2	3	5	4	3
21	6	4	3	5	3	4	4	3	5	3
22	3	5	4	3	4	3	5	4	3	4
23	5	3	5	4	4	3	4	3	4	5
24	4	4	3	5	3	5	3	4	5	4
25	6	4	4	6	3	4	5	3	4	2
26	5	4	4	5	4	3	3	4	5	3
27	3	5	5	3	4	2	4	3	4	5
28	4	4	3	6	2	4	5	3	5	4
29	5	3	4	4	5	4	3	5	3	4

Додаток В

Результати респондентів за методикою «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» після впровадження програми використання інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації

Респондент	Сумарний бал	Рівень мотивації
1	20	Внутрішня мотивація
2	12	Внутрішня мотивація
3	18	Внутрішня мотивація
4	14	Внутрішня мотивація
5	10	Внутрішня мотивація
6	19	Внутрішня мотивація
7	13	Внутрішня мотивація
8	17	Внутрішня мотивація
9	8	Зовнішня мотивація
10	20	Внутрішня мотивація
11	11	Внутрішня мотивація
12	15	Внутрішня мотивація
13	9	Зовнішня мотивація
14	20	Внутрішня мотивація
15	7	Зовнішня мотивація
16	16	Внутрішня мотивація
17	10	Внутрішня мотивація
18	20	Внутрішня мотивація
19	12	Внутрішня мотивація
20	18	Внутрішня мотивація
21	6	Зовнішня мотивація
22	14	Внутрішня мотивація
23	13	Внутрішня мотивація
24	20	Внутрішня мотивація
25	8	Зовнішня мотивація
26	16	Внутрішня мотивація
27	9	Зовнішня мотивація
28	17	Внутрішня мотивація
29	11	Внутрішня мотивація

Додаток Г

Результати респондентів за методикою «Парні порівняння мотивів діяльності учнів» (за В. Ф. Моргуном) після впровадження програми використання інноваційних технологій для підвищення навчальної мотивації

Респондент	Функціонування (ігровий)	Обов'язок (трудовий)	Спілкування	Саморозвиток	Шкільне навчання	Відтворення	Творчість	Перцептивний	Моторно-продуктивний	Мовленнєво-розумовий
1	6	5	4	6	3	5	6	4	3	6
2	5	4	5	6	4	5	5	3	4	5
3	6	6	3	6	4	4	6	4	5	5
4	6	4	6	6	3	4	6	5	4	4
5	4	6	5	4	5	6	4	6	5	3
6	6	5	4	6	3	5	6	3	6	4
7	5	6	4	5	5	4	6	5	3	5
8	6	4	5	6	4	5	4	5	6	4
9	5	5	6	4	5	4	5	6	5	4
10	6	4	4	6	5	5	4	3	5	6
11	6	6	5	5	4	4	6	4	6	3
12	4	5	6	4	6	3	5	5	4	5
13	5	4	5	6	5	6	4	4	5	4
14	6	5	4	6	4	5	6	5	3	6
15	6	5	6	5	3	4	6	4	5	4
16	4	6	5	6	5	4	5	6	4	5
17	5	5	4	6	3	5	6	4	5	4
18	6	6	5	5	4	4	6	3	6	5
19	6	4	5	6	5	4	5	5	4	6
20	5	5	6	4	6	3	4	6	5	4
21	6	5	4	6	4	5	5	4	6	4
22	4	6	5	4	5	4	6	5	4	5
23	6	4	6	5	5	4	5	4	5	6
24	5	5	4	6	4	6	4	5	6	5
25	6	5	5	6	4	5	6	4	5	3
26	6	5	5	6	5	4	4	5	6	4
27	4	6	6	4	5	3	5	4	5	6
28	5	5	4	6	3	5	6	4	6	5
29	6	4	5	5	6	5	4	6	4	5